

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011

Michaela Mrzenová

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

VZTAH STÁTU A CÍRKVÍ V ČESKÉ REPUBLICE

(Bakalářská práce)

Autor práce: **Michaela Mrzenová**

Vedoucí práce: **Mgr. Marek Šebeš, Ph.D.**

České Budějovice 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze na základě vlastních měření v terénu a s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích .....

.....

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Marku Šebešovi, Ph.D. za jeho připomínky a cenné rady, které mi dával po celou dobu zpracování této práce. Dále také děkuji pí Růženě Vaňkové za její čas a ochotu při tvorbě bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce nese název VZTAH STÁTU A CÍRKVÍ V ČESKÉ REPUBLICE. Jejím cílem je zhodnocení přístupu české společnosti k náboženství podle jednotlivých sociodemografických aspektů. Bakalářská práce rozebírá otázku tradičního náboženství, ale také otázku alternativního přístupu k náboženství, který můžeme v České republice nalézt. Dále se bakalářská práce zabývá zhodnocením právní úpravy, která se týká církví a náboženských společností a také v neposlední řadě posouzením způsobů řešení otázky majetkového vyrovnání mezi církvemi a státem. Bakalářská práce řeší modely způsobu financování církví jak v České republice, tak i v ostatních vybraných zemích. Práce se dále zabývá velmi důležitým obdobím, kdy se k moci dostal komunistický režim, který znamenal pro církve úpadek a omezení jejich činnosti.

Klíčová slova:

Církve, komunistický režim, majetek církví, financování církví

ANNOTATION

The bachelor work is named THE RELATIONSHIPS OF THE STATE AND THE CHURCH IN THE CZECH REPUBLIC. Its goal is to evaluate the attitude of the Czech society to religion on the basis of individual social-demographic aspects. The bachelor work analyses the question of the traditional religion, but also the question of the alternative attitude towards religion, which we can find in the Czech Republic.

Further, the bachelor work deals with evaluation of the legislature related to churches and religious societies, and also with evaluation of ways of solution of the property settlement between the state and churches. The bachelor work deals with different models of financing of churches both in the Czech Republic and in other selected countries. In the work I work out a very important period when the communist regime took control, which meant both a decline and a limitation of activities for churches.

Key words:

Churches, communist regime, property of churches, financing of churches, property settlement

Obsah

ÚVOD	8
1. VYMEZENÍ POJMŮ	9
2. POSTOJE OBYVATEL ČESKÉ REPUBLIKY K NÁBOŽENSTVÍ	11
2.1 Vyznání obyvatel ČR podle jednotlivých církví	13
2.2 Náboženské vyznání obyvatel ČR podle pohlaví a podle věku.....	15
2.3 Náboženské vyznání obyvatel ČR podle vzdělání	17
2.4 Obyvatelé ČR podle náboženského vyznání a národnosti.....	17
2.5 Počet věřících podle velikosti a počtu obyvatel obce.....	18
2.6 Náboženské vyznání obyvatel ČR podle krajů.....	18
2.7 Návštěvnost bohoslužeb a kostelů	20
2.8 Víra v nadpřirozeno, neboli alternativní náboženství.....	21
2.9 Sekularizační případ Česká republika a odluka církve od státu	22
2.10 Nová náboženská hnutí a „sekta“	24
3. HISTORICKÝ VÝVOJ CÍRKVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH A VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY	26
4. PRÁVNÍ PŘEDPISY SOUVISEJÍCÍ S CÍRKVEMI	31
4.1 Ústřední orgán Ministerstvo kultury.....	31
4.2 Listina základních práv a svobod	31
4.3 Zákon o církvích a náboženských společnostech (zákon č. 3/2002 Sb.).....	32
4.3.1 Postavení a zákonné znaky církví a náboženských společností (§ 4 zákona č. 3/2002 Sb.).....	34
4.3.2 Podmínky vzniku a působení církví a náboženských společností (§ 5 zákona č. 3/2002 Sb.).....	35
4.3.3 Návrh na registraci církve a náboženské společnosti (§ 10 zákona č. 3/2002 Sb.)	35

4.4	Zvláštní práva registrovaných církví a náboženských společností tzv. akreditace (§ 11 zákona č. 3/2002 Sb.).....	37
4.4.1	Výuka náboženství na státních školách.....	37
4.4.2	Právo zřizovat církevní školy – tzv. školský zákon	38
4.4.3	Duchovenská služba v ozbrojených silách ČR	39
4.4.4	Výkon duchovenské služby ve věznicích	39
4.4.5	Právo na financování ze státního rozpočtu.....	39
4.5	Postup Ministerstva kultury při vyřizování návrhu na registraci církví a náboženských společností (§ 14 zákona č. 3/2002 Sb.).....	40
4.6	Zrušení registrace církve a náboženské společnosti	40
4.7	Zákon o státní památkové péči (č. 20/1987 Sb.)	40
5.	MAJETEK CÍRKVÍ.....	42
5.1	Vznik církevního majetku	42
5.2	Vývoj církevního majetku	42
5.3	Zabrání církevního majetku komunistickým režimem.....	44
6.	NÁVRH ZÁKONA O MAJETKOVÉM VYROVNÁNÍ S CÍRKVEMI A NÁBOŽENSKÝMI SPOLEČNOSTMI Z ROKU 2008	48
6.1	Pokusy o vyřešení majetkového vyrovnání	48
6.2	Projednávání návrhu zákona a průběh jeho přípravy	49
6.3	Postoj církve k návrhu zákona.....	51
6.4	Určení výše finanční náhrady	52
7.	NÁVRH ZÁKONA O MAJETKOVÉM VYROVNÁNÍ S CÍRKVEMI A NÁBOŽENSKÝMI SPOLEČNOSTMI Z ROKU 2011	53
7.1	Projednávání parametrů majetkového vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi	53
7.2	Zhodnocení parametrů majetkového vyrovnání z roku 2008 a z roku 2011	54

8. FINANCOVÁNÍ CÍRKVÍ.....	56
8.1 Potřeba financí pro církve.....	56
8.2 Financování církví v zemích EU	56
8.2.1 Model financování církví v Dánsku	57
8.2.2 Model financování církví na Slovensku.....	58
8.3 Financování církví v České republice	59
8.4 Finanční prostředky ze státního rozpočtu	60
8.5 Daňové zvýhodnění pro církve.....	63
9. ZÁVĚR	64
10. SUMMARY	66
11. LITERATURA.....	67
12. INTERNETOVÉ ZDROJE.....	71
13. SEZNAM TABULEK.....	74

ÚVOD

Téma bakalářské práce Vztah státu a církví v České republice jsem si zvolila záměrně, neboť jsem chtěla poukázat na nedořešené problémy mezi státem a církvemi v podobě majtkového vyrovnání, ale také jsem chtěla nastínit problematiku základních právních předpisů vztahujících se k církvím a náboženským společnostem. Náboženství je součástí každé společnosti, existují zde však rozdíly mezi přístupem státu k náboženství, například ve financování církví.

Pro někoho náboženství znamená jen „ztrátu času“, ale pro jiné je náboženství součástí jejich života. Ve víře byli vychováni a i nadále se k Bohu obracejí při řešení důležitých situací. V práci se snažím tyto dva odlišné přístupy k náboženství konkrétněji vymezit. Víra v náboženství mi není ničím cizím, neboť jsem byla v mládí vedena k víře mou babičkou a pravidelně jsem navštěvovala nedělní bohoslužby. Postupem času, jak to můžeme pozorovat i u většiny dospívajících lidí, jsem bohoslužby přestala navštěvovat.

V současné době je stále více aktuální téma majtkového vyrovnání mezi státem a církvemi. Někteří z nás se domnívají, že by církve žádný majetek dostat zpět neměly a že mají dostatek financí na svou činnost. Druhou stranu představují lidé, kteří návrat majetku církvím pokládají za správný krok, neboť byl majetek církvím odebrán proti jejich vůli, a proto by jim měl být zpátky vrácen. Zákon o majtkovém vyrovnání mezi státem a církvemi by ukončil dlouholetý spor mezi oběma stranami.

Jedním z cílů práce je zhodnocení náboženského vyznání obyvatel České republiky podle sociodemografických aspektů. Na předešlý cíl práce navazuje další cíl, a to charakteristika alternativní religiozity, která se v České republice vyskytuje. Další z cílů práce je nastínit vývoje vztahu mezi státem a církvemi v Českých zemích v historii.

Mezi nejdůležitější cíle patří rozbor základních právních předpisů, které se vztahují k církvím a náboženským společnostem v České republice a analýza otázky majtkového vyrovnání mezi státem a církvemi v minulosti a v současnosti. Neméně důležitý cíl je zhodnocení financování církví v České republice a ve vybraných zemích.

1. VYMEZENÍ POJMŮ

V úvodu své práce nejprve vymezím pojmy, s nimiž se v jejích dalších částech setkáme, a které by v určitých situacích mohly být vykládány různorodě.

Náboženství

Je to pojem, který se v této práci používá pro specifická jednání, kterými určití lidé vyjadřují svůj vztah k Bohu. Jednu z definic náboženství poskytuje Daniela Hamplová: „Náboženství patří k jevům, které významným způsobem ovlivňují celkový charakter společnosti. Je zdrojem hodnot a norem a nejúčinnějším legitimizačním prostředkem, pomáhá udržovat společenské instituce a křehkou rovnováhu sociálního světa propojuje s ‚vyšší‘ a stabilnější skutečností“. (HAMPLOVÁ, 2000: 9)

Ateista

V této práci je za ateistu brán člověk, který odmítá existenci Boha či Bohů. Ateista věří jen v hmatatelné důkazy, a také proto odmítá alternativní náboženství – například amulety, horoskopy či léčitele.

Nevěřící

Určitý jedinec či skupina nemá důvěru k církvím a také nemusí věřit v Boha, ale to neznamená, že odmítá nadpřirozeno. Je to člověk, který má pochybnosti o zásadách a o učení náboženství, a proto v náboženství nevěří. Často svou víru přesouvá k alternativnímu náboženství. Někteří nevěřící se nehlásí ani k alternativní religiozitě. Tito lidé věří, že něco „vyššího“ existuje, ale nijak svou víru nedávají najevo.

Vyznání

Tímto pojmem jsou v práci označovány určité tradice a činnosti, kterým člověk věří. Vyznání se obvykle deklaruje příslušností k určité církvi.

Církev

I když církve nejsou organizovány proto, aby prosazovaly své zájmy či získávaly moc, v této bakalářské práci jsou charakterizovány jako instituce v politickém systému, které mají určitá práva i určité povinnosti. Církve vznikají dobrovolným sdružením

fyzických osob. Církev jsou také společnosti a tvoří si své vlastní právo – právo církevní.

Náboženské společnosti

Společně s termínem církev se objevuje termín náboženské společnosti. „V praxi tedy jde o organizační jednotky náboženských systémů mimokřesťanských, typicky judaismu, hinduismu a islámu“. (JÄGER, 2006: 12). Označení náboženské společnosti používají i organizace, které samy sebe nepovažují za církve (Náboženská společnost Svědkové Jehovovi). (JÄGER, 2006: 12)

Právo církevní

Pod tímto již zmíněným pojmem je myšlen souhrn právních norem, které jsou vytvářeny církvemi a náboženskými společnostmi. Církevní právo rovněž upravuje vztahy jednotlivce k Bohu a také vztahy jednotlivců mezi sebou a k církvi.

Právo kanonické

Právo kanonické označuje největší církevní právní systém vytvořený katolickou církví. Kanonické právo se vyvíjí od 1. století a „hlavní církevní zákoník je výsledkem kodifikačních snah, které vyústily v roce 1983 do Kodexu kanonického práva, závazného pro členy církve římskokatolické“. (JÄGER, 2006: 10) Pro členy Církve řeckokatolické je hlavní církevní kodex Zákon východních katolických církví.

2. POSTOJE OBYVATEL ČESKÉ REPUBLIKY K NÁBOŽENSTVÍ

„Česká republika patří k zemím s nejmenším vlivem tradičního náboženství. Češi také příliš často nevěří, že existuje osobní Bůh. V Boha věří spíše lidé starší a s nižším vzděláním. Jasně se také projevil sekularizační vliv městského života – lidé žijící ve větších městech věří v osobního Boha méně často“. (HAMPLOVÁ, 2000: 42) Odlišnou situaci jsme mohli vidět např. v roce 1946, kdy se uskutečnil první systematický výzkum náboženství v českých zemích, který provedl Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Tento výzkum nezkoumal církevní příslušnost, ale byl zaměřen na výzkum náboženských věr a praktik. Podle toho výzkumu 80 procent české populace věřilo v Boha a pouhých 12 procent odmítalo jeho existenci. (VÁCLAVÍK, 2010: 95)

Data, která pocházejí z mezinárodního srovnávacího šetření ISSP z roku 2005, srovnávají údaje z 16 zemí Evropy. „Více než 60 procent českých respondentů tohoto výzkumu uvedlo, že se nehlásí k žádnému náboženskému vyznání. Nejenže se tím Česká republika zařadila na první místo, ale rozdíly mezi naší zemí a Velkou Británií nebo Francií, které se umístily na druhém a třetím místě, jsou poměrně radikální: podíl ‚nevyznávajících‘ Čechů je přibližně o polovinu vyšší“. (HAMPLOVÁ, 2008: 21)

V následujících kapitolách se objevují údaje ze Sčítání lidu, domů a bytů (dále jen SLDB), které se uskutečnilo roku 2001, neboť údaje ze SLDB z března roku 2011 v průběhu realizace mé práce nebyly k dispozici. Dále se zde objevují data z mezinárodního srovnávacího šetření ISSP¹ (International Social Survey Programme) a data z výzkumu DIN² (Detradicionalizace a individualizace náboženství). Informace z těchto výzkumů jsou použity pro zhodnocení náboženské víry v České republice

---

¹ ISSP – dlouhodobý mezinárodní výzkumný projekt, který existuje od roku 1983, v jehož rámci se provádějí výzkumy na různá témata (např.: životní prostředí, sociální nerovnosti, náboženství).

² DIN – tento výzkum začal v roce 2006 dotazníkovým šetřením, které se zabývalo otázkou náboženských postojů v české společnosti.

a pro srovnání České republiky s ostatními vybranými zeměmi (např.: podle procenta věřících a nevěřících, podle návštěvnosti bohoslužeb). Podle SLDB z roku 1991 se 44,8 procent obyvatel přihlásilo jako věřící, 39,9 procent obyvatel bylo bez vyznání. Podle posledního SLDB, které se uskutečnilo v roce 2001, bylo 59 procent obyvatel v České republice nevěřící a pouze 32 procent se prohlásilo za věřící. Můžeme tedy vidět pokles věřících. Důvody tohoto poklesu jsou spatřovány zvláště v úmrtí obyvatel vyššího věku, kteří se dříve účastnili povinné náboženské výuky a byli věřící, a dále také můžeme spatřit důvody úbytku věřících „ve stále sílícím vlivu konzumního způsobu života a jeho ideologie. ‚Ztráta času‘, způsobená zbožností a altruismem, se stává nežádoucí. Proto také jsou církve u mnoha lidí neoblíbeny, neboť právě takové věci po svých příslušnících žádají“. (TRETERA, 2002: 9–10)

Další informace o vývoji a stavu religiozity poskytuje Mezinárodní program sociálního výzkumu (ISSP 1998 a 2008). Výsledky tohoto výzkumu ukazuje následující tabulka.

Tabulka č. 1

**Situace víry v České republice podle výzkumů ISSP
v roce 1998 a 2008 (v procentech)**

	Církevní věřící	Ateisté
ISSP 1998	12,1	21,6
ISSP 2008	9,7	39,9

Zdroj: NEŠPOR, 2010: 104, upraveno

Podle D. Hamplové (HAMPLOVÁ, 2000: 14) můžeme země rozdělit podle náboženského vyznání do tří základních skupin:

1. silně katolické země – v těchto zemích je vysoký podíl římských katolíků. Do této skupiny můžeme zahrnout Itálii, Irskou republiku, Polsko či Rakousko,
2. země s vysokým podílem vyznávajícího obyvatelstva, převážně protestantského – USA či Severní Irsko,
3. sekularizované země – větší část obyvatel se nehlásí k žádnému vyznání – do této skupiny řadíme Českou republiku, Nizozemí, Rusko či Velkou Británii.

Dále pak můžeme podle Z. R. Nešpora českou společnost rozdělit na tři skupiny:

1. „první tvoří ‚tradiční‘ věřící hlásící se ke konkrétním náboženským organizacím (v naprosté většině křesťanským církvím),
2. druhý alternativní ‚spiritualisté‘,
3. přesvědčení ateisté“. (NEŠPOR, 2010: 104)

2.1 Vyznání obyvatel ČR podle jednotlivých církví

Největší církev, podle SLDB z roku 2001, byla Církev římskokatolická. K této církvi se hlásilo 2 740 780 obyvatel, což bylo 26,8 procent z celkového počtu obyvatel. Při SLDB z roku 1991 se k této církvi hlásilo 39 procent obyvatel (4 021 385), můžeme tedy vidět pokles věřících k této církvi. Přehled o počtu věřících podle jednotlivých vyznání a osob bez vyznání přináší tabulka č. 2, ve které jsou údaje ze SLDB z roku 1930 a 1950.

Tabulka č. 2

Podíl věřících jednotlivých vyznání v letech 1930 a 1950 (v procentech)

Církev	Rok 1930	Rok 1950
Římskokatolická	78,6	76,6
Pravoslavná	0,3	0,6
Československá evangelická	2,7	4,5
Bez vyznání	7,8	5,8

Zdroj: NEŠPOR, 2010: 80, upraveno

V České republice existují další dvě významné církve, a to Českobratrská církev evangelická a Československá církev husitská. Roku 2001 se k Českobratrské církvi evangelické hlásilo 117 212 věřících a k Československé husitské církvi přes 99 tisíc věřících. Jestliže porovnáme počet věřících ze SLDB z roku 2001 s rokem 1991, vidíme pokles věřících u výše zmiňovaných církví. Roku 1991 se k Českobratrské církvi evangelické hlásilo 203 996 obyvatel a k Československé církvi husitské 178 036 obyvatel. (ČSÚ 2003a)

Tabulka č. 3

**Náboženské vyznání obyvatel ČR podle SLDB
z roku 1991 a 2001 (v procentech)**

Vyznání	Rok 1991	Rok 2001
Římskokatolické	39,0	26,8
Českobratrské evangelické	2,0	1,1
Československé husitské	1,7	1,0
Ostatní křesťanské	1,0	0,8
Bez vyznání	39,9	59,0
Neví, neodpověděli	16,2	8,8

Zdroj: NEŠPOR, 2010: 102, upraveno

Jak ukazuje tabulka č. 3, od roku 1991 do roku 2001 se snížil počet věřících Církve římskokatolické o 12,2 procent. Další významné církve v České republice - Českobratrská církev evangelická a Československá církev husitská - zaznamenaly také pokles věřících. „Za poklesem četnosti věřících ‚lidových‘ církví přitom stojí především úmrtí starší generace, v níž je obecně vyšší podíl jejich věřících, aniž by byl tento pokles (dostatečně) nahrazován přílivem mladších ročníků, ve druhé řadě rozdělení některých církví nebo oddělení jejich částí a zřejmě teprve na posledním místě individuální volby, výlučně osobně motivované změny vyznání včetně přihlášení se ke stavu bez vyznání“. (NEŠPOR, 2010: 102)

Důležité jsou také náboženské společnosti, které mají více jak 10 tisíc věřících. Jedná se o dvě evangelické církve – Evangelická církev augsburského vyznání v České republice a Slezská církev evangelická augsburského vyznání, kterou nalezneme zejména v severovýchodní části Moravskoslezského kraje. Dále je to Pravoslavná církev v českých zemích, která působí po celé České republice. Významné postavení v České republice má náboženská společnost Svědkové Jehovovi. Podle SLDB z roku 2001 se k této společnosti hlásilo 23 tisíc obyvatel. (ČSÚ 2003b)

Dále evidujeme skupinu s nezjištěným náboženským vyznáním (obyvatelé údaj o náboženství nevyplnili). V roce 1921 a 1930 se počet osob s nezjištěným náboženským vyznáním pohyboval okolo 1 500 obyvatel. V roce 1950 to již bylo 23 tisíc osob a zvýšený počet zaznamenalo SLDB v roce 1991, kdy byl počet s nezjištěným náboženským vyznáním 1 666 617 osob. Roku 2001 zaznamenalo SLDB snížení počtu obyvatel s nezjištěným vyznáním a to o 763 636 obyvatel. (ČSÚ 2003c)

2.2 Náboženské vyznání obyvatel ČR podle pohlaví a podle věku

„Jedním z nejdůležitějších demografických znaků charakterizujících podrobněji určitou skupinu či komunitu je jejich členění podle pohlaví na muže a ženy spolu s jejich věkovou strukturou“. (ČSÚ 2003d) Co se týče pohlaví, stále přetrvává tradice, že religiozita žen je vyšší než religiozita mužů, což je viditelné například v návštěvnosti bohoslužeb, kterou se zabývá kapitola č. 2. 7. „K převládnutí ‚feminimní religiozity‘ začalo docházet teprve od přelomu 18. a 19. století v souvislosti s oddělením genderových sfér a nastupující industrializace, čemuž odpovídaly například i změny v produkci náboženské literatury“. (NEŠPOR, 2010: 44) Při SLDB z roku 2001 byl počet věřících žen 1 863 668 (35,5 procent z úhrnu). U mužů byl počet věřících 1 424 220 (28,6 procent z jejich celkového počtu). Jestliže čísla věřících u mužů i u žen porovnáme s rokem 1991, je patrný pokles věřících u obou pohlaví. Při SLDB roku 1991 byl počet věřících mužů 2 032 962 (40,7 procent věřících). U žen při SLDB z roku 1991 to bylo 2 490 772 věřících (47 procent věřících). Srovnání počtu věřících v rozdělení podle pohlaví můžeme sledovat v tabulce č. 4., ze které je patrné, že počet věřících mužského pohlaví poklesl o 12,1 procent a u ženského pohlaví počet věřících poklesl o 11,5 procent. Snížení počtu věřících je vidět u jednotlivých církví. „U Církve československé husitské například počet mužů poklesl o téměř polovinu, zatímco počet žen hlásících se k této církvi, se snížil pouze o dvě pětiny“. (ČSÚ 2003e) Rozdíly mezi pohlavími a s tím související vyšší zastoupení věřících ženského pohlaví může souviset s vyšším zastoupením ženského pohlaví ve vyšších věkových kategoriích (ve vyšších věkových kategoriích je možno najít více věřících).

Tabulka č. 4

Počet věřících v ČR podle pohlaví z roku 1991 a 2001

Pohlaví	Počet věřících 1991 - absolutně	Počet věřících 1991 - procenta	Počet věřících 2001 - absolutně	Počet věřících 2001 – procenta
Muži	2 032 962	40,7	1 424 420	28,6
Ženy	2 490 772	47	1 863 668	35,5

Zdroj: ČSÚ 2003f, upraveno

Na to, zda jsou lidé věřící či nevěřící, má silný vliv rodinné prostředí a také výchova. Lidé, kteří vyrůstali v nábožensky založeném prostředí, mnohem častěji věří v Boha, protože jim byla víra v Boha vštěpována již od malička, museli chodit na mše a všude okolo nich se objevovaly náboženské motivy.

Neméně důležitým ukazatelem, které charakterizuje náboženské vyznání, je věk. Ve věkové kategorii 15 - 19 let (celkový počet obyvatel byl 683 000) byl počet věřících 137 181 (4,2 procent z celkového úhrnu věřících). Vyšší počet věřících byl v dalších věkových kategoriích 20 - 29 let (celkový počet obyvatel byl 1 708 000), a to 350 113 (10,6 procent z celkového úhrnu věřících). Další kategorie s vyšším počtem věřících byla 50 - 59 let (při celkovém počtu obyvatel 2 090 000) - počet věřících byl 595 127³. (ČSÚ 2003g)

Oproti výsledkům ze SLDB z roku 1991 došlo k výrazným změnám v počtu věřících v jednotlivých věkových kategoriích, a to zvláště ve věkové kategorii 30 – 39 let, kdy počet věřících poklesl ze 49,1 procent na 22,1 procent, dále ve věkové kategorii 50 – 69 let, kdy zde počet věřících poklesl ze 74 procent na 51,45 procent. K nárůstu počtu věřících od roku 1991 došlo ve věkové kategorii 70+, kde počet věřících vzrostl ze 43,9 procent na 65,5 procent. (VÁCLAVÍK, 2010: 191–204)

---

³ Údaje jsou ze SLDB z roku 2001

Zajímavé je vysvětlení D. Hamplové, která ukázala, „že snižování podílu věřících ve společnosti bylo výrazně generační záležitostí: „Podíl vyznávajících prudce klesá u generací narozených v letech 1942 - 1951, tedy u lidí, kteří vyrůstali a dospívali v 50. letech, a to přibližně o 20 procent. K dalšímu prudšímu poklesu došlo u generací narozených v druhé polovině 50. let a dospívajících v letech 60., a to o 15 procent““.
(NEŠPOR, 2010: 81)

2.3 Náboženské vyznání obyvatel ČR podle vzdělání

Procento věřících se základním vzděláním podle výsledků SLDB z roku 2001 bylo 29,3. Věřících osob s nejvyšším ukončeným vzděláním „střední bez maturity“ bylo 38,5 procent. Procento věřících osob s úplným středoškolským vzděláním činilo 23,8 procent a vysokoškolské vzdělání mělo jen 7,4 procent věřících osob. Z tohoto srovnání vyplývá, že více věřících najdeme u obyvatel s nižším nejvyšším ukončeným vzděláním. (ČSÚ 2003h)

Skladba věřících podle vzdělání je podobná i v rámci jednotlivých církví. Vyšší vzdělanostní skladbu můžeme najít u Českobratrské církve evangelické a u Církve československé husitské. Naopak úroveň vzdělání byla nejnižší u Církve římskokatolické, ke které se hlásilo nejvíce osob se základním vzděláním a nejméně se vzděláním vysokoškolským. (ČSÚ 2003i)

2.4 Obyvatelé ČR podle náboženského vyznání a národnosti

I mezi národnostmi můžeme vidět rozdílné přístupy k religiozitě. Jak v české tak i v moravské národnosti měla největší zastoupení Církev římskokatolická (podle SLDB z roku 2001). Věřících obyvatel s českou národností bylo 2 854 529 (30,9 procent věřících z úhrnu osob české národnosti), z toho se 2 399 074 hlásilo k Církvi římskokatolické (25,9 procent). Věřících obyvatel s moravskou národností bylo 181 185 (47,6 procent věřících z úhrnu osob moravské národnosti) a k Církvi římskokatolické církvi se hlásilo 162 676 obyvatel (42,8 procent). (ČSÚ 2003j)

Tabulka č. 5

Počet věřících v ČR podle národnosti (tis.)

Národnost	Věřící celkem
Česká	2 854 529
Moravská	181 185
Slovenská	104 131
Slezská	6 468
Polská	41 092
Německá	21 960

Zdroj: ČSÚ 2003k, upraveno

2.5 Počet věřících podle velikosti a počtu obyvatel obce

Podle údajů ze SLDB z roku 2001 jednoznačně vyplývá, že více nábožensky založených osob bylo na venkově a méně ve městě. V menších velikostních skupinách obcí od 1 000 do 2 000 obyvatel žilo 40,4 procent věřících obyvatel. Ve větších velikostních skupinách obcí - například v obcích od 10 000 do 20 000 bylo 27,6 procent věřících obyvatel. Ve městech nad 100 000 obyvatel se k církvím hlásilo 27,2 procent věřících obyvatel. (ČSÚ 2003l)

2.6 Náboženské vyznání obyvatel ČR podle krajů

Nejvyšší podíl osob bez vyznání, v rozdělení podle krajů, byl v severních a severozápadních Čechách (Ústecký, Liberecký a Karlovarský kraj). Tento stav jsme mohli vidět již na začátku 90. let. V již zmiňovaném Ústeckém kraji byl počet obyvatel 820 219, z čehož bylo 15,8 procent věřících obyvatel. Zatímco například v Jihočeském kraji byl počet obyvatel nižší - 625 267 - a počet věřících byl zde vyšší (34,7 procent). Ve Zlínském kraji, i přesto, že měl nižší počet obyvatel než Jihočeský kraj a to 595 010, byl vyšší počet věřících a to 55,2 procent. (ČSÚ 2003m) Nízké procento věřících v Ústeckém, Libereckém a Karlovarském kraji je způsobeno

poválečnou výměnou obyvatelstva, kdy nově příchozí obyvatelé nedodržovali žádné tradice (např.: náboženské vyznání) a také se jednalo o příchod mladého obyvatelstva, které je méně věřící.

Nízký podíl věřících v severních Čechách přineslo také SLDB z roku 1950, kdy největší počet osob bez vyznání vykazoval Ústecký kraj (12,9 procent) a Liberecký kraj (9,6 procent). Naopak podle stejného SLDB se nejmenší počet osob bez vyznání nacházel v kraji Zlínském (1,1 procent), Jihlavském kraji (1,3 procent) a v Českobudějovickém (2,0 procent). (VÁCLAVÍK, 2010: 108) Následující tabulka nám ukazuje rozdíly v náboženském vyznání podle vybraných krajů ze SLDB z roku 1950. Z tabulky č. 6 jsou patrné rozdíly mezi českými a moravskými kraji. Více obyvatel bez vyznání najdeme mezi českými kraji.

Tabulka č. 6

**Náboženské vyznání obyvatel podle vybraných krajů ČR z roku 1950
(v procentech)**

Kraj	Církev římskokatolická	Církev československá	Bez vyznání
Českobudějovický kraj	87,4	7,2	2,0
Karlovarský kraj	73,4	7,4	5,5
Ústecký kraj	63,8	14,2	12,9
Liberecký kraj	61,9	19,6	9,6
Brněnský kraj	87,4	5,1	2,4
Zlínský kraj	89,3	3,0	1,1

Zdroj: VÁVLACÍK, 2010: 108, upraveno

Z výsledků SLDB 2001 můžeme říci, „že typickým ‚českým nevěřícím‘ je středoškolsky vzdělaný muž ve věku mezi 20 – 30 lety, žijící v některém z větších severočeských měst“. (VÁCLAVÍK, 2010: 202)

2.7 Návštěvnost bohoslužeb a kostelů

Podle D. Hamplové (HAMPLOVÁ, 2000: 16) můžeme rozdělit státy z hlediska návštěvnosti bohoslužeb a kostelů na 3 základní skupiny:

1. státy sekularizované, kde však náboženství stále hraje určitou významnou roli – v těchto zemích je podíl lidí, kteří chodí do kostela a na bohoslužby, relativně nízký,
2. státy sekularizované – většina obyvatel kostely nenavštěvuje a na bohoslužby chodí jen malý počet lidí. Do této kategorie se řadí i Česká republika,
3. země s vysokým podílem věřících – je zde vysoký podíl obyvatel, kteří se označují za silně náboženské.

Zvyk, který můžeme vidět u věřících, ale také i u ateistů, je návštěva kostela o Vánocích. Podle výzkumu STEM, který se uskutečnil 1. – 9. prosince 2009, do kostela chodí o Vánocích asi 39 procent obyvatel. Stejně jako klesá počet věřících, tak klesá i počet osob, kteří kostel navštěvují. V 90. letech minulého století navštěvovalo kostel asi 45 procent obyvatel. (STEM 2009)

Souvislost s převahou věřících ženského pohlaví má také návštěva kostela. Kostel navštěvují častěji věřící ženského pohlaví. „Například podle šetření DIN 2006 chodilo na bohoslužby nejméně jednou měsíčně přibližně 15 procent žen, ale méně než 10 procent mužů, zatímco nikdy do kostela nechodí asi 40 procent žen a 60 procent mužů“. (HAMPLOVÁ, 2008: 22)

Tabulka č. 7

**Účast na bohoslužbách ve vybraných evropských zemích
podle výzkumu ISSP 2008 (ve validních procentech)**

Země	2x měsíčně a častěji	Několikrát ročně	Nanejvýš jednou ročně	Nikdy
Česká republika	9,9	8,8	19,9	61,5
Belgie	11,2	17,6	17,2	54,0
Slovensko	35,8	20,2	17,6	26,4
Nizozemí	16,2	23,8	30,3	29,7

Zdroj: NEŠPOR, 2010: 62, upraveno

2.8 Víra v nadpřirozeno, neboli alternativní náboženství

Lidé, kteří věří v nadpřirozeno, hledají něco jiného, než jim poskytuje víra v Boha. Do alternativního náboženství můžeme zahrnout zájem o nadpřirozeno či zájem o magii, věštce nebo horoskopy. Ve světě můžeme vidět stále se zvyšující počet lidí, kteří věří v nadpřirozeno. I v České populaci přetrvává vysoký zájem o nadpřirozeno a spirituální otázky. „S výjimkou nejstarší generace jde o relativně rovnoměrné zastoupení všech věkových, vzdělanostních i genderových skupin a postupně zjevně vymizí také absence seniorů“. (NEŠPOR, 2010: 106)

Můžeme rozdělit několik typů alternativní religiozity. Jednou religiozitou je tzv. fatalismus. Zahrnuje v sobě přesvědčení, že lidé nemohou změnit osud, ať udělají cokoli a že budoucnost už je dána a lidská snaha něco s tím udělat je marná.

Dalším typem religiozity je tzv. okultní religiozita. Podle této religiozity lidé věří v různé amulety, horoskopy a věštce. Přesněji řečeno, lidé věří, že různé amulety a předměty jim přinesou štěstí a ovlivní jejich život.

Podle výzkumu ISSP z roku 2008, 45,6 procent obyvatel věří v to, že věštci mohou předpovědět budoucnost, 41 procent obyvatel věří v léčitelské schopnosti a 35,9 procent obyvatel věří v horoskopy. (NEŠPOR, 2010: 105)

Jestliže porovnáme víru v tradiční náboženství a víru v alternativní religiozitu, dojdeme k zcela odlišným závěrům a trendům. Lidé méně vzdělaní, staršího věku a z menších obcí přijímají tradiční náboženskou víru, zatímco na druhé straně lidé mladší a ve větších městech stále více věří v alternativní religiozitu.

2.9 Sekularizační případ Česká republika a odluka církve od státu

Pro vyjádření vztahu mezi veřejnou sférou a náboženstvím se mohou používat pojmy jako je sekularizace či ateizace. Nejvíce používaný je pojem sekularizace, který označuje proces, kdy je náboženství na ústupu z veřejné sféry a také ztrácí na společenském významu. „Sekularizace původně znamenala vyvlastňování církevní půdy, zabírané šlechtici nebo státní mocí v 17. a 18. století za náboženských válek. Od 18. století se toto slovo začíná používat i ve smyslu zesvětštění, kdy se osvícenská společnost postupně uvolňuje z křesťanských tradic a kultury“. (HANUŠ, 1999: 12)

Západní společnost prošla již zmíněným procesem, který se nazývá „sekularizace“. Sekularizace v mnohém souvisí s modernizací – moderní společnost se rozvíjí a potlačuje rozvoj tradičního náboženství. „Někdy se počátky sekularizace kladou do okamžiku, kdy se lidé přestali při řešení problémů tohoto světa obracet k nadpřirozeným silám, ale začali hledat jejich východisko na základě rozumového poznání principů tohoto světa“. (HAMPLOVÁ, 2000: 10)

Ve druhé polovině 20. století stále převládala „tzv. sekularizační teze, jejíž podstatu můžeme shrnout do předpokladu, že v souvislosti s modernizačními procesy, jako byly industrializace, urbanizace, růst vzdělanosti, racionality a podobně, se automaticky snižuje význam náboženství. Ve všech společnostech – třebaže s rozdílnou intenzitou – docházelo k poklesu významu religiozity a církevních aktivit, které obvykle zůstaly vyhrazené méně vzdělané a starší části populace, převážně ženám a venkovu“. (NEŠPOR, 2010: 17)

Česká republika je z hlediska religiozity v porovnání s ostatními zeměmi ojedinělým případem. Je to podloženo řadou sociologických výzkumů (např.: SLDB). „Běžně se hovoří o tom, že Češi jsou ‚nejateističtější národem‘, což jedni vnímají pozitivně a jiní úkorně, málokoho to však nechává klidným“. (NEŠPOR, 2010: 7) Jedním z vysvětlení vysoké míry sekularizace v České republice je období národního obrození,

kteře mělo antikatoľický charakter. „V této perspektivě byla katolická cířkev považována za jednoho z hlavních viníků všech křivd, ať už domnělých, či skutečných, kterých se na českém národě dopustila habsburská monarchie“. (VÁCLAVÍK, 2010: 58) To vede ke sniřžování důvěry k cířkvám.

V České republice je nířžký stupeň religiozity a vysoký stupeň ateizace. O vysoké míře nereligiozity v České republice svědčí i poslední rakousko-uherský census, který se uskutečnil roku 1910 a přinesl tyto výsledky: v Čechách bylo 11 204 osob bez vyznání, na Moravě bylo 683 osob bez vyznání a nejniřžšího počtu osob bez vyznání dosáhlo Slezsko - pouhých 326 osob. (NEŠPOR, 2010: 55)

Současná situace v České republice je charakterizována pokročilým stavem odluky cířkve od státu. Jedinou oblastí v České republice, kde jeřtě nebyla dosařena odluka cířkve od státu je finanční a hospodářské zajiřtění činnosti cířkví a nábořženských společností.

Tabulka č. 8

Nábořženská přířslušnost ve vybraných evropských zemích podle výřžkumu ISSP 2008 (ve validních procentech)

Země	Nevěřící	Římřtí katolící	Protestantí	Pravoslavní	Ostatní křesťané	Muslimové	Židé	Ostatní nekřesťané
Česká republika	64,7	30,4	2,9	0	1,8	0	0	0,2
Slovensko	18,7	66,0	11,9	0	3,3	0	0	0
Belgie	21,8	75,0	0,7	0	0	0,9	0	1,3
Nizozemí	43,0	28,0	23,8	0	0,5	1,5	0	2,4

Zdroj: NEŠPOR, 2010: 61, upraveno

2.10 Nová náboženská hnutí a „sekta“

Nová náboženská hnutí je pojem, který je používán pro novodobé skupiny, které jsou spojené s náboženstvím. V názvu je použito slovo „nová“ – je to proto, že ve společnosti nejsou ještě tak začleněna (vznikají v 19. a 20. století) a také proto, že přichází s novou náboženskou ideou. „Tyto nové fenomény náboženství sebe sama chápou jako samostatná a svébytná náboženství, která se chtějí odlišit od tradičních náboženství nebo od náboženství, ze kterých vzešly“. (TŮMA, 2011: 20) Nová náboženská hnutí vznikají jako hnutí proti protestu. Vznikají proto, že jsou nespokojeny se současným stavem ve společnosti či nesouhlasí s ideologií některého z náboženství. Nová náboženská hnutí většinou vycházejí ze starých náboženských tradic, ale přinášejí s sebou nový výklad náboženské víry, který se odlišuje od tradičních náboženství. Ke konci roku 2006 bylo v České republice evidováno 25 nových náboženských hnutí.

„Negativní postoje společnosti a celkový odvrát zájmu od (církevně organizovaného) náboženství vedly nicméně k tomu, že nová náboženská hnutí namnoze zůstala krátkodechým a společensky pouze zcela okrajovým fenoménem, pokud se rychle netransformovala do podoby ‚standardních‘ církví (NEŠPOR, 2010: 119) Před vznikem samostatné České republiky zde bylo registrováno 18 náboženských hnutí. Mezi tyto hnutí patří například Církev československá husitská (od roku 1971 pouze Církev československá), která vznikla roku 1920 či církev Svědkové Jehovovi, která vznikla v USA v 80. letech 19. století. Roku 1990 se k nim přidala Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů.

Jiří Tůma (TŮMA, 2011: 26–30) ve své knize uvádí hlavní charakteristiky nových náboženských hnutí převzaté od více autorů. Jedná se především o:

- autoritářské vedení
- tajnůstkářství
- ochotu obětovat svět
- odříkání
- uzavřenost
- výlučnost
- poslušnost

Společnost a média mají tendenci po odhalení některého z výše uvedených znaků na novém náboženském hnutí označit nová náboženská hnutí slovem „sekta“. (TŮMA, 2011: 31) „Sektou v dnešním slova smyslu zůstal určitý typ náboženské nebo pseudonáboženské společnosti, bez ohledu na její původní vazby a na současnou velikost“. (ŠTAMPACH, 1994: 4) Dá se říci, že „sekta“ a nová náboženská hnutí jsou totožné termíny, avšak termín nová náboženská hnutí je používán ze společenských důvodů, jelikož slovo sekta je ve společnosti spojováno s omezováním práv, s manipulací jednotlivce, ale také i s kolektivními sebevraždami. I z těchto důvodů budu v práci nadále používat termín nová náboženská hnutí (dále jen NNH).

Velmi často dochází ke konfliktu mezi novým náboženským hnutím a okolní společností. Společnost ke konfliktu přispívá svým protestem a neuznáním a na druhou stranu, nové náboženské hnutí tyto protesty považují za neoprávněné. Ke konfliktu ve velké míře přispívá označení nových náboženských hnutí termínem „sekta“. Žádné NNH si takto nepřeje být označováno, neboť tento termín v lidech vzbuzuje odsouzení a strach.

Vstup do nového NNH je velice snadný, ale naopak odchod je obtížný. NNH odmítají svět – jeho hodnoty a instituce. NNH po svých členech k přijetí chtějí, aby splnili mnohdy přísná kritéria – přijetí určitých mravních zákonů, či nějaký hmatatelný důkaz jejich víry. NNH je charakteristická autoritářským způsobem vedení jednotlivce. NNH škodí jednotlivcům a také proto se jim společnost snaží bránit. Jednotlivci jsou odtrženi od okolního světa a to zvláště od přátel a od rodin a NNH jim také často znemožňují vzdělání. Jednotlivec odkládá svou starou identitu a vstupem do NNH přijímá novou identitu. Člověk se rozhodne pro vstup do NNH, když se v jeho životě objeví nějaká krize, kterou potřebuje pomoci vyřešit, když je nespokojen se společností anebo, když má pocit, že musí někam patřit.

3. HISTORICKÝ VÝVOJ CÍRKVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH A VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY

Na utváření českého státu mělo důležitý vliv křesťanství, které se do českého státu šířilo z franské říše. Počátky křesťanství v českých i moravských oblastech datujeme do první poloviny IX. století. Křesťanství se v Čechách rozšiřovalo tak, že „14 kmenových knížat svým křtem v Řezně vyjádřilo politickou podporu postupně se rozšiřujícímu křesťanství a předznamenalo jeho prosazování na svém území“. (MIŠOVIČ, 2001: 12) Někteří lidé však na začátku X. století odmítali křesťanství přijmout (např.: pohané roku 941 vpadli do Prahy a začali s násilnostmi proti křesťanským obyvatelům). „Křesťanství v Čechách bylo zavedeno ‚shora‘, z vůle panovníků a šlechty, kteří v něm viděli nezbytnou součást vytříbených mravů panujících na německém císařském dvoře“. (MIŠOVIČ, 2001: 14)

Posilování moci církví můžeme vidět od 11. století. „Církev se od XI. století podílela i na soudním řízení prostřednictvím ordálů, čili božích soudů“. (MIŠOVIČ, 2001: 19) Na konci 11. století církev zavedla prodávání tzv. odpustků, kdy při zakoupení měl hříšník možnost se finančně vykoupit. Dne 10. března 1222 Přemysl Otakar I. vydal tzv. velké privilegium církvím, díky kterému se vyřešilo postavení církve v poměru k panovníkovi a šlechtě. Velké privilegium upevnilo vztah církve s panovníkem a na druhou stranu v určitých věcech omezilo moc šlechty a vojska ve vztahu k církvím (např.: kláštery nemusely zásobovat vojsko, které táhlo do boje).

Od 13. století se projevovala snaha o upevňování víry v jednoho Boha a nejdůležitější úlohu zde hrála Církev římskokatolická. Náboženství v této době bylo součástí každého jednotlivce i společnosti. Proti tomuto postavení církve začala vznikat kritika, která mnohdy pocházela přímo z řad zástupců církve. Nutnost reformy, která by církvi omezila její ekonomickou a politickou pozici, si uvědomoval i Mistr Jan Hus (své myšlenky sepsal ve spise O církvi). Hus kritizoval katolickou církev za mravní úpadek, ve kterém se ocitla. Hus chtěl, aby církvi vládl zákon Kristův, což dokazuje i tím, když hlásá, že hlavou církve není papež ale Kristus. Výsledkem jeho boje proti mravnímu úpadku církve bylo jeho odsouzení a upálení jako kacíře roku 1415. „Počínaje Husem jsou české náboženské dějiny naplněny neustávající polemikou mezi oběma

náboženskými stranami, mezi katolíky na jedné straně a ostatním světem nekatolickým“. (ZLÁMAL, 2008: 39) U Husových příznivců převládal hněv proti upálení jejich vůdce. Husovi příznivci byli přesvědčeni, že Hus má pravdu a upálen byl jen proto, že církvím i papeži vytýkal jejich špatný život a žádal nápravu. Husova smrt v Čechách způsobila Husitskou revoluci, která nesla jméno právě po M. Janu Husovi. Vůdcem revoluce se stal Jan Žižka.

Náboženský spor v Českých zemích pokračoval i v dalších obdobích a to za vlády Vladislava II. (1471 – 1516). Spory dospěly až k vypuknutí tzv. pražské defenestrace roku 1483. „Ve všech třech pražských městech byly útokem vzaty radnice a katoličtí konšelé uvězněni, ztýráni a někteří zabiti“. (ZLÁMAL, 2008: 166) Tento krvavý čin uzavřel husitské války, když roku 1485 došlo k uzavření tzv. kutnohorské smlouvy mezi husity a katolíky. Kutnohorská smlouva lidem umožňovala svobodně si vybrat mezi katolíky a mezi husity.

Mezi lety 1618 – 1620 se v českých zemích odehrálo české stavovské povstání. Důležitou událostí, která zaznamenala důsledky i po ukončení stavovského povstání, bylo sesazení dosavadního panovníka Ferdinanda II. Na jeho místo byl dne 26. srpna 1619 dosazen Fridrich V. Ferdinand II. byl dva dny na to zvolen římským císařem a jeho moc razantně posílila. Císařská armáda porazila stavovská vojska dne 8. listopadu 1620 v bitvě na Bílé hoře. Po bitvě na Bílé hoře se vlády v českých zemích znovu ujal Ferdinand II., který začal tvrdě trestat účastníky povstání. Roku 1627 vydal Ferdinand II. rekatolizační patent, ve kterém prohlašuje katolické vyznání za jediné povolené. České stavy byly nuceny přestoupit na katolické vyznání anebo se musely vystěhovat. Po vydání tohoto patentu se ze země vystěhovalo 185 šlechtických rodů. (VESELÝ, 2003: 173) I obyvatelstvo bylo nuceno přestoupit na katolickou víru. Třemi dekrety, které byly vydány 25. září, 28. září 1649 a 1. února 1650, byli z Čech vypovězeni nekatoličtí kazatelé a poddaní se museli přihlásit ke katolickému vyznání, jinak jim hrozilo vězení či zabavení majetku. V návaznosti na vydání těchto dekretů začali poddaní ve velkém utíkat za hranice, a proto byl výkon těchto dekretů zastaven dne 27. března 1650 a nahrazen mírnějším nařízením ze dne 21. 6. 1650 o povinnosti farářů, kteří museli čtvrtletně podávat zprávy o náboženském stavu farností. (ZLÁMAL, 2008: 17)

Císař Karel VI. (1711 – 1740) chtěl provést katolickou reformaci a zvláště ostře bojoval proti nekatolíkům. Roku 1725 císař vyhlásil trestání kacířů, pro které stanovil trest smrti. Aby katolickou reformaci v co nejkratší době ukončil, rozhodl se pro vznik státní reformační komise, která vznikla dne 11. března 1733, a která měla za úkol nábožensky sjednotit země v katolické víře. Za vlády Karla VI. panovaly jisté neshody mezi státem a církví. Císař po církvi chtěl, aby schválila násilný postup proti nekatolíkům. To se však císaři nepovedlo, neboť představitelé církví byli odpůrci násilných metod. I z tohoto důvodu se Karel VI. v posledních letech své vlády rozhodl zmírnit své postoje proti nekatolíkům. V dalším období nastoupila na trůn Marie Terezie (dcera Karla VI.), která bojovala za to, aby poddaní přijali katolickou víru a vydala mnoho patentů, které se dotýkaly církevního života. V posledních letech vlády Marie Terezie však docházelo k zásahům do církevního majetku a k zostření státního dohledu nad církvemi.

Další změny přišly s nástupem Josefa II., který chtěl naplno ovlivňovat činnost církví: „stanovil například, kterou neděli se má slavit mše z výročí posvěcení kostela. Omezil počet církevních svátků i jinak zasahoval do liturgického kalendáře“. (TRETERA, 2002: 20) Dále také zrušil více jak polovinu klášterů, které se nevěnovaly veřejně prospěšným činnostem (školstvím, zdravotnictvím). Rušení klášterů proběhlo na základě patentu ze dne 29. 11. 1781. Jména zrušených klášterů bylo převedeno do zemských náboženských fondů, které Josef II. založil roku 1782. Dne 13. 10. 1781 vydal tzv. toleranční patent, který již v úvodu obsahuje, že prioritní postavení má i nadále katolické vyznání. Povolené byly evangelické církve augsburského a helvetského vyznání a pravoslavné církve. I přesto byla tato povolená vyznání omezena v určitých činnostech (např.: kostely musely být bez věží, zvonů a dalších výrazných symbolů). „V Čechách a na Moravě se na základě tolerančního patentu přihlásilo k evangelickým církvím 78 000 obyvatel a bylo postupně založeno 73 evangelických farních sborů augsburského vyznání nebo helvetského vyznání a více než 50 evangelických církevních škol“. (VESELÝ, 2003: 22)

Významným rokem pro církve byl rok 1848, kdy byla vyhlášena svoboda náboženského vyznání pro všechny občany a díky císařskému nařízení č. 156/1850 církve mohly vydávat vlastní nařízení a vyhlášky. Další zákon, který pochází z roku 1874, umožnil církvím znovu zakládat nadace, platy kněží byly dotovány ze státních

prostředků a byla také zrušena státní kontrola nad církevním hospodařením. Téhož roku (1874) byl vydán zákon č. 68/1874, který obsahoval pravidla potřebná pro uznání církví a náboženských společností, které do té doby nebyly státem uznané.

Další období, a to vznik Československého státu, znamenal změnu pro celou českou společnost. Začátek existence Československa se nesl v duchu proti katolické církvi. „Zvlášť aktivně vystoupil prezident T. G. Masaryk a navzdory své relativní umírněnosti dal jasně najevo své protikatolické smýšlení“. (VÁVLAVÍK, 2010: 78) V tomto období můžeme vidět nezájem obyvatel o náboženství a o církve. Podle SLDB z roku 1921 bylo 7 procent obyvatel Čech a Moravy bez vyznání. Vyšší počet osob bez vyznání byl zaznamenán i v dalším SLDB z roku 1930, kdy se k možnosti bez vyznání deklarovalo 10,3 procent obyvatel. (VÁCLAVÍK, 2010: 75-92)

V letech 1945 – 1948 se lidé začali vracet k náboženství. Nově vznikaly menší náboženské společnosti a ve velkém začal vycházet církevní tisk (katolický týdeník *Neděle a Katolík*). I přesto se v této době stala událost, která výrazně ovlivnila situaci náboženství v dalších letech. Jednalo se o odsun obyvatel německé národnosti. Republika tím ztratila více jak 3 miliony obyvatel německé národnosti, kteří se hlásili ke katolickému vyznání. (VÁCLAVÍK, 2010: 96)

Po II. světové válce, kdy byla u moci KSČ, byla katolická církev ničena. Došlo k právním úpravám, které státu umožnily rozhodovat téměř o všech věcech církví. Dne 1. 3. 1948 byl zastaven svobodný katolický tisk. Na konci roku 1949 byly vydány dva nové zákony: zákon č. 217/1949 Sb., o zřízení Státního úřadu pro věci církevní (státní dozor nad církvemi) a zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem (upravoval výkon duchovních – je potřeba státního souhlasu). Roku 1950 byly ničeny řády a činnost katolické církve probíhala v utajení téměř až do roku 1989. Od počátku 90. let je typické, že klesá počet osob věřících a také klesá důvěra v církve.

Co se týče vývoje právní úpravy, rozvoj právní úpravy mezi církvemi a státem lze spatřit již od dob osvícenství. Ve státní správě se můžeme setkat také se zvláštními orgány – tzv. kultové správy, které byly vytvářeny za účelem zabývat se působením katolické církve a jejím majetkoprávním postavením. (JÄGER, 2006: 19) Největší zásah do života církví byl prováděn od roku 1948 a to komunistickým režimem. Roku

1949 byl vytvořen Státní úřad pro věci církevní (zákon č. 217/1949 Sb.) a s tím také vydáno vládní nařízení č. 228/1949 Sb., o působnosti a organizace Státního úřadu pro věci církevní. Zásahy státu v tomto období byly obrovské, majetek církví byl pod přísným dohledem státu. Téhož roku byl vydán další zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem. „Ve svém § 7 stanovil, že duchovní svůj úřad smí vykonávat jen tehdy, má-li k tomu státní souhlas, který bylo možno kdykoli odebrat“. (TRETERA, 2002: 47)

Zákon, který měl pozitivní dopady pro církve, byl zákon č. 298/1990 Sb. Díky tomuto zákonu bylo řeholním řádům a kongregacím vráceno 72 dříve odňatých objektů. Další důležitý zákon je č. 16/1990 Sb., který zrušil výše uvedený § 7. Díky tomuto zákonu stát již nesměl zasahovat do vnitřních záležitostí církví. Roku 1991 byl vydán zákon o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností č. 308/1991 Sb., který obsahoval svobodu náboženské víry a postavení církví a náboženských společností. V tomto zákoně byl zvláště důležitý § 5, kde se píše o „autonomii církví při správě svých záležitostí, ustavování vlastních orgánů duchovních a zřizování řeholních a jiných institucí nezávisle na státních orgánech“. (JÄGER, 2006: 21) Jestliže srovnáme tento stav se stavem před rokem 1989, můžeme vidět, že stát již nyní respektuje svobodu náboženského vyznání a také autonomii církví v jejich vnitřních záležitostech.

4. PRÁVNÍ PŘEDPISY SOUVISEJÍCÍ S CÍRKVEMI

4.1 Ústřední orgán Ministerstvo kultury

Ústředním orgánem státní správy pro věci církví a náboženských společností je Ministerstvo kultury. Toto postavení Ministerstva kultury upravuje tzv. kompetenční zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných orgánů státní správy. Hlavní předmět činnosti je upravován podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností.

Ministerstvo kultury má svůj „odbor církví Ministerstva kultury“, který plní úkoly Ministerstva kultury vztahující se k církvím a náboženským společnostem. Odbor církví Ministerstva kultury má 2 oddělení:

1. oddělení ekonomické
2. oddělení koncepční a právní

Odbor církví Ministerstva kultury například zpracovává návrhy majetkového vyrovnání mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi, dále registruje církve a náboženské společnosti a také ruší jejich registraci. Jeho další činnost spočívá ve spravování finančních prostředků, které jsou poskytovány církvím a náboženským společnostem. (MKCR 2007)

4.2 Listina základních práv a svobod

Základní zákon, který upravuje svobodu náboženské víry, je Listina základních práv a svobod, která byla přijata dne 9. 1. 1991. Listina základních práv a svobod ve svém čl. 2 odst. 1, „zakazuje veřejné moci (státu) vázat se na výlučnou ideologii nebo náboženské vyznání“. (JÄGER, 2006: 13) Podle tohoto článku je tedy Česká republika státem konfesně neutrálním a státní orgány nesmí být motivovány dosažením náboženského cíle. (JÄGER, 2006: 15) V čl. 3 odst. 1 Listina základních práv a svobod zaručuje všem práva a svobody bez rozdílu víry a náboženství. V čl. 15 Listiny základních práv a svobod je zakotvena svoboda náboženského vyznání s tím, že každý může změnit své náboženské vyznání podle svého uvážení a také je zde stanoveno, že

každý má právo nevykonávat vojenskou službu, jestliže je to v rozporu s jeho náboženským vyznáním. (JÄGER, 2006: 15)

Náboženská svoboda je nejvýznamnější právo každého člověka. V období komunistické diktatury byla „náboženská svoboda omezena na kultovní minimum a poměr státu a církve byl upraven více ‚zájmy pracujícího lidu‘ než právními předpisy“. (HRDINA, 2004: 49) V českém právním řádu můžeme rozlišovat náboženskou svobodu na individuální (tím rozumíme fyzické osoby) a institucionální (svobodu církví a náboženských společností). Náboženská svoboda je zaručena všem bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka či víry.

Z hlediska postavení církví a náboženských společností je důležitý čl. 16, který zajišťuje institucionální náboženskou svobodu. Díky tomuto článku je zajištěna svoboda shromažďování. Každý má právo projevat svou víru sám, nebo může svou víru projevat společně s jinými osobami. Dále je v čl. 16 zakotvena nezávislost církví v jejich vnitřních záležitostech. Církev mohou ustanovovat své orgány a instituce nezávisle na státních orgánech. (JÄGER, 2006: 15)

4.3 Zákon o církvích a náboženských společnostech (zákon č. 3/2002 Sb.)

Dne 4. 7. 1991 přijalo Federální shromáždění ČSFR zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností. Tento zákon nabyl účinnosti dne 1. 9. 1991. Zákon upravuje právní postavení církví a náboženských společností a také jejich registraci. K tomuto zákonu náleží zákon České národní rady č. 161/1992 Sb., o registraci církví a náboženských společností, který pro registraci nové církve stanovil minimální hranici a to 10 tisíc zletilých osob s trvalým pobytem na území České republiky. Takto vysoký počet osob potřebných k registraci nové církve se stal již od začátku předmětem kritiky a také se stal jedním z důvodů pro přijetí nového zákona.

Usnesením č. 1308 ze dne 13. 12. 1999 vláda uložila ministru kultury zpracovat a předložit návrh věcného záměru připravovaného zákona. Návrh zákona se k projednání do Poslanecké sněmovny dostal dne 30. 4. 2001. Poslanecká sněmovna návrh zákona dne 21. 9. 2001 schválila a předložila k jednání Senátu. Senát ho dne

25. 10. 2001 zamítl a vrátil zpět do Poslanecké sněmovny. Poslanecká sněmovna však setrvala na své původní verzi a zákon byl vyhlášen ve Sbírce zákonů.

Tento zákon je druhá nejdůležitější norma, která upravuje problematiku církví a náboženských společností v České republice. Zákon upravuje postavení církví a náboženských společností a také upravuje způsoby vedení přístupných seznamů registrovaných církví a náboženských společností. Zákon se člení na sedm částí a přílohu. V první části se setkáme s definicí některých pojmů (např.: církev a náboženská společnost). Druhá část se věnuje problematice vzniku, působení církví a vymezení práva registrovaných církví. Ve třetí části jsou obsaženy předpisy, které jsou nutné pro registraci církví. Čtvrtá část se zabývá evidencí tzv. církevních právnických osob. Pátá část stanovuje náležitosti rejstříku registrovaných církví. Šestá část upravuje zánik registrované církve a v sedmé části jsou obsažena ustanovení závěrečná. „Příloha k zákonu pak obsahuje výčet 21 církví a náboženských společností, které jsou ke dni účinnosti zákona považovány za akreditované (tj. registrované ve 2. stupni)“. (HRDINA, 2004: 82)

Dočteme se zde o svobodě náboženského vyznání. Každý má právo svobodně projevit své náboženství a víru a také má každý právo na změnu svého náboženství a vyznání, anebo být bez vyznání. Z toho vyplývá, že nikdo nemůže být nikým nucen k tomu, aby vstoupil do určité církve či náboženské společnosti. Nikdo také nemůže být nucen k účasti či neúčasti na náboženských bohoslužbách.

Jak již bylo řečeno, přijetí zákona nebylo zrovna jednoduché a situace se nezměnila ani po přijetí zákona. Dne 13. 2. 2002 skupina 21 senátorů podala Ústavnímu soudu České republiky návrh na zrušení tohoto zákona. Jako odůvodnění pro zrušení zákona udali, že „snižuje standard ochrany svobody náboženského vyznání v České republice a zvyšuje státní reglementaci života občanské společnosti, nerespektuje svébytné postavení církví a náboženských společností, zvyšuje možnost kontroly a vlivu státu na církev a náboženskou společnost“. (HRDINA, 2004: 83) Ústavní soud požádal o vyjádření Ekumenickou radu církví a také Poslaneckou sněmovnu, Senát a Ministerstvo kultury České republiky.

Ekumenická rada církví se vyjádřila proti zákonu v tom smyslu, že zákon až příliš zasahuje do vnitřních záležitostí církví. Poslanecká sněmovna ve svém stanovisku tento

zákon hájí, zatímco Senát se vyjádřil, že by měl být zamítnut už z důvodu jeho dřívější kritiky. Ministerstvo kultury, jakožto předkladatel návrhu zákona, vydalo samostatné stanovisko, které obsahuje silnou kritiku vůči vyjádření Senátů.

Ústavní soud svým nálezem č. 4/2003 Sb., pro neústavnost zrušil ve Sbírce zákonů ustanovení § 6 odst. 2 zákona 3/2002 Sb., jenž omezuje církve i církevní společnosti zakládat církevní právnické osoby pouze pro účely organizace. Tento zákon zapomíná na činnosti, které právnické osoby dosud mohly vykonávat (např.: zdravotnická či charitativní činnost). Další paragraf, který byl změněn, byl § 21 odst. 1 písm. b). Týká se zrušení oprávnění k výkonu zvláštních práv. Z tohoto paragrafu byl vyňat bod, který umožňoval Ministerstvu kultury podniknout kroky ke zrušení oprávnění k výkonu zvláštních práv, pokud registrované církve a náboženské společnosti nezveřejní každý rok zprávu podle § 7 odst. 3. Dále je poukazováno na § 27 odst. 4 a 5 zákona č. 3/2002 Sb., který omezuje autonomii církve a náboženské společnosti (zisk může být použit jen pro plnění cílů činnosti církve). V neposlední řadě je to § 28, kde byla zrušena povinnost pro registrované církve a náboženské společnosti doplnit do 1 roku údaje, které se týkají evidovaných církevních právnických osob. Ostatní části ústavní soud nepozměňoval.

Právní úprava církví a náboženských společností v České republice je upravena dalšími právními předpisy. V oblasti působení církví ve školství je to vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 452/1191 Sb., o zřizování a činnosti církevních škol a škol náboženských společenství. V oblasti daňové je to zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí, zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, zákon č. 586/1992 Sb., o dani z příjmů. V oblasti práva shromažďovacího a společovací je to zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím a zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

4.3.1 Postavení a zákonné znaky církví a náboženských společností (§ 4 zákona č. 3/2002 Sb.)

§ 4 zákona 3/2002 Sb. upravuje postavení církví a náboženských společností. Církve a náboženské společnosti jsou tvořeny fyzickými osobami. Církve a náboženské společnosti mají právo spravovat své záležitosti samy a dále také mohou ustanovovat

a rušit své orgány podle svých předpisů. Stát, obce a kraje nemohou ovlivňovat náboženskou činnost.

Církvě a náboženské společnosti existují bez závislosti na státu a za znaky je považováno:

- a) dobrovolnost společenství,
- b) existence vnitřních orgánů,
- c) náboženské obřady,
- d) bohoslužby, duchovní služby. (JÄGER, 2006: 25)

4.3.2 Podmínky vzniku a působení církví a náboženských společností (§ 5 zákona č. 3/2002 Sb.)

Církvě a náboženské společnosti nemohou svou činnost vyvíjet, pokud jejich učení a jejich činnost ohrožuje demokratické základy státu a jeho suverenitu. Církev dále nemůže vyvíjet svou činnost, jestliže omezuje osobní či jiná práva fyzických osob, například z důvodu jejich pohlaví či z důvodu jejich rasy. Církvě a náboženské společnosti také nemohou vyvíjet svou činnost, jestliže omezují osobní svobodu osob a to zvláště tím, že využívají fyzický a psychický nátlak k vytvoření závislosti.

4.3.3 Návrh na registraci církve a náboženské společnosti (§ 10 zákona č. 3/2002 Sb.)

Hlavní význam registrace církví a náboženských společností tkví v získání právní subjektivity. Návrh na registraci církve a náboženské společnosti smějí podat pouze fyzické osoby, které dosáhly věku 18 let. Další podmínka, která musí být splněna, aby mohly být církve a náboženské společnosti zaregistrovány, je ta, že fyzické osoby starší 18 let musí mít způsobilost k právním úkonům a zároveň musí být občané České republiky. V návrhu registrace členové musí uvést své osobní údaje a podpisy, které musí být úředně ověřeny. V dalším kroku je vybrán jeden člen, který bude zastupovat a jednat jménem fyzických osob, které podávají návrh na registraci. Návrh na registraci církve a náboženské společnosti se podává Ministerstvu kultury.

Návrh na registraci církve a náboženské společnosti musí obsahovat:

- a) základní charakteristiku církve a náboženské společnosti,
- b) zápis o založení církve a náboženské společnosti na území České republiky,
- c) v originále podpisy nejméně 300 zletilých občanů České republiky nebo cizinců s trvalým pobytem v České republice hlásících se k této církvi a náboženské společnosti,
- d) základní dokument, který musí obsahovat:
  - a. název církve a náboženské společnosti,
  - b. popis poslání církve a náboženské společnosti,
  - c. sídlo církve a náboženské společnosti na území České republiky,
  - d. označení statutárního orgánu církve a náboženské společnosti, který jedná jejím jménem,
  - e. organizační strukturu církve a náboženské společnosti,
  - f. osobní údaje členů tohoto statutárního orgánu,
  - g. způsob schvalování změn základního dokumentu,
  - h. zásady hospodaření církve a náboženské společnosti,
  - i. způsob naložení s likvidačním zůstatkem,
  - j. způsob ustavování a odvolávání duchovních. (JÄGER, 2006: 35)

Tabulka č. 9

**Círky a náboženské společnosti registrované
podle zákona č. 3/2002 Sb.**

Název církve	Datum registrace
Církev křesťanská společenství	20. 6. 2002
Obec křesťanů v ČR	4. 9. 2002
Ústředí muslimských obcí	17. 9. 2004

Zdroj: JÄGER, 2006: 35, upraveno

4.4 Zvláštní práva registrovaných církví a náboženských společností tzv. akreditace (§ 11 zákona č. 3/2002 Sb.)

Přiznání zvláštních práv (tzv. akreditace) může dostat jen církev a náboženská společnost, která je registrovaná nepřetržitě nejméně 10 let, která zveřejňovala každý rok výroční zprávy o své činnosti, a která řádně plní závazky vůči státu i vůči třetím osobám. Podmínky, za jakých může církev a náboženská společnost získat oprávnění k výkonu zvláštních práv, upravuje § 7 odst. 1 zákona č. 3/2002 Sb. Náležitosti, které musí být uvedeny v návrhu na přiznání oprávnění výkonu zvláštních práv, upravuje § 11 zákona č. 3/2002 Sb. Oprávnění k výkonu zvláštních práv vydává Ministerstvo kultury. Následně, po přiznání zvláštních práv, musí akreditované církve a náboženské společnosti každý rok vydávat výroční zprávu o výkonu těchto zvláštních práv.

Do kategorie zvláštních práv řadíme například to, že církve mohou vyučovat náboženství na státních školách nebo mohou zřizovat církevní školy. Dále také mohou konat obřady, jako jsou křty či církevní sňatky nebo mohou vykonávat náboženskou svobodu v armádě. Akreditované církve a náboženské společnosti mohou vykonávat obřad uzavření sňatku podle zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

V určitých případech může být výkon zvláštních práv církve a náboženské společnosti odebrán. Jde o situace, kdy dojde k porušení právních povinností a závazků vůči státu. Následně dojde k odebrání všech přiznaných zvláštních práv, nelze odebrat jen některá z nich.

4.4.1 Výuka náboženství na státních školách

Výuka náboženství na státních školách je tradiční formou vzdělávání mládeže, která v České republice probíhá dobrovolně. To znamená, že do výuky náboženství nemůže být nikdo nucen. Náboženskou výuku můžeme najít ve většině států Evropské unie. V Německu je to povinný předmět pro děti, které jsou členy církví, ve Španělsku se jedná o předmět povinně výběrový a v České republice je to nepovinný předmět. Výuka náboženství na školách nesmí být v rozporu s obecnými cíli vzdělávání.

Podmínky výuky náboženství nejsou upraveny zákonem ani právním předpisem. Jsou obsaženy v Metodickém pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

k organizování a realizaci náboženské výchovy v základních, středních a speciálních školách ze dne 27. 6. 2003. Akreditovaná církev nejdříve předloží řediteli školy výpis z Rejstříku církví a náboženských společností a následně předloží řediteli školy požadavek na výuku náboženství. Ředitel školy je povinen umožnit uskutečňování náboženské výuky zástupci, který byl pověřen církví či náboženskou společností a také odpovídá za jeho odbornou a pedagogickou způsobilost. „V České republice jsou oblasti (tzv. vnitřní misijní oblasti), kde pro nezáměr rodičů výuka náboženství na školách neprobíhá vůbec, anebo jen pro zcela minimální počet dětí“. (HRDINA, 2004: 179)

Aby mohl učitel náboženství vyučovat, musí splňovat předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka, který upravuje zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Učitele náboženství na státních školách označujeme „katecheta“. (JÄGER, 2006: 47)

4.4.2 Právo zřizovat církevní školy – tzv. školský zákon

Pedagogická činnost církve má v České republice dlouholetou tradici. K likvidaci církevních škol docházelo v období komunistického režimu a následná obnova církevních škol nastupuje po roce 1989. Zákon, který upravuje zřizování církevních škol, je zákon č. 561/2004 Sb., který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2005. Vzdělávání je podle tohoto zákona založeno na rovném přístupu každého státního občanu, ale i občana jiného členského státu EU. Zákon odmítá jakoukoliv diskriminace z důvodů rasy, barvy pleti nebo pohlaví. V České republice nejsou církevní školy soukromými, a proto je jejich činnost hrazena státem a v menší míře obcemi a církvemi.

Absolventi církevních škol mají zaručeno stejné postavení jako absolventi jiných škol, například rovnocenné maturitní vysvědčení. Studenti jsou do církevních škol přijímáni na základě přijímacích zkoušek. Statutárním orgánem církevní školy je ředitel, který je jmenován zřizovatelem. Právo zřizovat církevní školy bylo přiznáno například Apoštolské církvi, Církvi bratrské či Církvi římskokatolické.

4.4.3 Duchovenská služba v ozbrojených silách ČR

Výkon duchovenské služby v ozbrojených silách ČR je upravován zákony č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze a zákonem č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání. Akreditované církve mohou pověřit osoby k výkonu duchovní služby v ozbrojených silách ČR. Duchovní, kteří jsou posíláni do vojenského prostředí, jsou tzv. vojenští kaplani.

Tito vojenští kaplani pomáhají tam, kde si o pomoc požádají. Vojenští kaplani jsou podřízeni veliteli útvaru a doprovází české jednotky na zahraničních misích. Jejich hlavním úkolem je pomoci při řešení osobních krizí, které vznikají nejen v pracovním životě, ale také v osobním a rodinném. V současné době je 18 vojenských kaplanů ve službě a hlavním kaplanem je plk. Mgr. Jan Kozler. (JÄGER, 2006: 48–50)

4.4.4 Výkon duchovenské služby ve věznicích

Jedním z úkolů církve a jejich členů je povinnost pečovat o uvězněné. Pro církve tato péče znamená významnou složku v oblasti charitativní činnosti. V období komunistického režimu měli duchovní zákaz vstupu do vězení. Až po jeho pádu, roku 1989, se v ČR uplatňuje duchovní péče o vězně. Kvalifikovaný zástupce náboženství má dovoleno ve vhodnou dobu pravidelně sloužit ve věznicích bohoslužby. Tyto bohoslužby jsou určeny osobám, které jsou omezeny na svobodě pohybu, takže nemohou na bohoslužby nikam docházet.

4.4.5 Právo na financování ze státního rozpočtu

Akreditované církve a náboženské společnosti mají právo na financování ze státního rozpočtu. Otázka financování církve představuje zvláštní problematiku, která je v různých státech řešena různě, ovšem velkou roli zde hraje tradice a přístup státu k církvim. Podporu státu církvim můžeme rozdělit na přímou (dotace ze státního rozpočtu) a nepřímou (daňové úlevy). Hlavním pramenem financování církve by měly být vlastní zdroje (výnosy vlastního majetku, dary). S nástupem komunismu však byly církve tohoto zdroje financování zbaveny. Otázkou financování církve a náboženských společností se zabývá kapitola Financování církve.

4.5 Postup Ministerstva kultury při vyřizování návrhu na registraci církví a náboženských společností (§ 14 zákona č. 3/2002 Sb.)

Ministerstvo kultury má za úkol přezkoumat, zda návrh na registraci církve a náboženské společnosti podává osoba, která splňuje podmínky, stanovené tímto zákonem. Dále prověřuje, zda jsou v návrhu na registraci obsaženy všechny zákonem stanovení náležitosti. Jestliže jsou splněny všechny podmínky, Ministerstvo kultury vydá rozhodnutí o tom, že se církev nebo náboženská společnost registruje. Jestliže návrh registrace neobsahuje veškeré záležitosti, které jsou potřebné, vydá Ministerstvo kultury rozhodnutí o tom, že se registrace zamítá. Registraci církve a náboženské společnosti provádí Ministerstvo kultury. Po splnění potřebných náležitostí je církev a náboženská společnost zapsána do Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností.

4.6 Zrušení registrace církve a náboženské společnosti

Ministerstvo kultury může zrušit registraci církve a náboženské společnosti, pokud sama registrovaná církev či náboženská společnost podá žádost o zrušení registrace. Zrušením registrace nastává výmaz církve či náboženské společnosti z Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností. „Dále také může zrušit registraci, jestliže církev či náboženská společnost vyvíjí činnost, která je v rozporu s právním řádem České republiky“. (JÄGER, 2006: 33)

4.7 Zákon o státní památkové péči (č. 20/1987 Sb.)

Pro ochranu kulturních památek je v České republice zřízen zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči. Kulturní památky se zapisují do tzv. Ústředního seznamu kulturních památek České republiky. Pod pojmem kulturními památky se rozumí nemovité a movité věci, které tvoří významný doklad historického vývoje či dokládá určité umělecké, vědecké události. Právo a povinnost starat se o zachování kulturní památky má jejich vlastník. Stát může uložit vlastníkově (tedy i církvi) povinnost, jakým způsobem má nakládat s kulturní památkou. Stát také může zakázat výkon určitých činností v kulturní památce. (CKA 2005) Na druhou stranu může vlastník kulturní památky dostat příspěvek „na zvýšené náklady spojené se zachováním nebo

obnovou kulturní památky za účelem jejího účinnějšího společenského uplatnění, nebo nemůže-li z vlastních prostředků uhradit náklady spojené se zachováním kulturní památky“. (TRETĚRA, 2002: 111) Jako problematické místo se zde jeví vykrádání církevních kulturních památek, což se děje v důsledku toho, že církve na zabezpečení těchto kulturních památek nemají finance. Stát sice přispívá na toto zabezpečení, ale jedná se o zanedbatelnou částku. „Zabezpečeno bylo k roku 1996 pouze 450 sakrálních staveb a církevních depozitářů z celkového počtu 4 990 památkově chráněných objektů“. (TRETĚRA, 2002: 118)

Tabulka č. 10

Zvláštní práva vybraných církví a náboženských společností

Církev a náboženské společnosti	Vyučování náboženství na státních školách	Duchovenská služba v ozbrojených silách ČR	Zřizování církevních škol	Výkon duchovenské služby ve věznicích
Církev československá husitská	ano	ano	ano	ano
Církev římskokatolická	ano	ano	ano	ano
Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	ano	ne	ne	ano
Starokatolická církev v ČR	ne	ano	ne	ano

Zdroj: JÄGER, 2006: 84–85, upraveno

5. MAJETEK CÍRKVÍ

5.1 Vznik církevního majetku

Již v dřívějších dobách bylo zvykem, že věřící při mši dávali duchovním příspěvky, které měly nejdříve naturální podobu a později se změnilly v peněžní formu. Někdy byl tento příspěvek brán jako osobní majetek kněze, někdy zase jako příjem pro církev a tím pádem se stal i zdrojem financí pro církev.

Častým způsobem, kterým církev získávaly majetek, jsou dědické odkazy. Dříve byly tyto dědické odkazy velmi časté u lidí, kteří tímto způsobem napravovali křivdy, kterých se za svého života dopustili. Věřili, že když se za ně bude kněz po jejich smrti modlit, budou jim jejich křivdy odpuštěny.

Další způsob, jak církev získávaly svůj majetek, byl pomocí darů, a to zvláště od zámožných věřících, kteří církev obdarovali hmotnými i nehmotnými prostředky (pozemky, finance na udržování církevních institucí).

Dále církev získávaly svůj majetek koupěmi. Peníze na koupi majetku získávaly z výnosu hospodaření a také z peněžitých darů. Dříve bylo také časté, že při vstupu do některých klášterů museli nově příchozí dát tzv. „věno“. Z tohoto věna byl obstaráván život obyvatel klášterů.

5.2 Vývoj církevního majetku

V době od 9. do 13. století byly kostely a fary budovány šlechtou a městy. Tyto kostely a fary, podle germánského práva patřily majiteli pozemku (šlechta a města). Od 13. století byly na našem území církevní objekty přiznány za vlastnictví církvi. Panovník, který přišel o tyto objekty, často začal uvalovat na církev vyšší i mimořádné daně.

V dobách vlády císaře a krále Karla IV. církev zaznamenala největší rozsah svého majetku, i díky tomu, že Karel IV. byl velmi zbožný. Na půdě, kterou církev vlastnila, často stavěly gotické kostely a jiné církevní stavby. Na začátku 14. století došlo k útokům proti církevním kostelům a klášterům. Tyto útoky pokračovaly i v dalších letech. V té době bylo vypáleno a vypleněno zhruba 170 klášterů a několik set kostelů.

Za útoky na církevní majetek stálo to, že se začalo projevovat napětí mezi duchovními, kteří byli dobře finančně zabezpečeni a mezi duchovními, kteří často žili v chudobě. S kritikou vůči rozsahu církevního majetku a vůči nemravnímu způsobu duchovních přišla také šlechta. Negativní reakce proti církvi i nadále stoupala. Proti církvi ostře vystupoval zvláště Mistr Jan Hus, po jehož upálení vypukly husitské války, při nichž docházelo k ničení církevního majetku, a to zvláště kostelů a klášterů. Majetek, který byl za dob husitských válek církvím rozebrán, se jim bohužel nevrátil, na což navazuje zánik několika klášterů, které neměly dostatek financí na jejich údržbu. „Jedině olomoucké biskupství si zachovalo svůj majetek vcelku neporušený, a mohlo se stát novou baštou katolictví“. (ZLÁMAL, 2008: 171)

V dobách bitvy na Bílé hoře bylo katolické náboženství uznáno za jediné státem povolené v českých zemích. Existovala zde možnost restituce církevního majetku, který církve ztratily za husitských válek. Proti tomu však stála města a šlechta a tak k této restituci nakonec nedošlo. Jako náhradu za neuskutečněnou restituci jim panovník slíbil, že bude odevzdávat 15 krejcarů do rukou arcibiskupovi pražskému. (OBČANSKÝ INSTITUT, 1993: 17)

„K výraznému omezování církve v majetkových záležitostech docházelo zejména od počátku 18. století v souvislosti s opakujícími se krizemi státních financí“. (TRETĚRA, 2002: 19) Za vlády Marie Terezie se církev dostala pod státní dozor, církevní nadace byly dány školám či armádě. V tomto období již církev nebyla respektována jako duchovní moc, ale byla brána jako instituce, která je plně pod kontrolou státu. Státní dozor nad církvemi zvýšil Josef II. Mezi lety 1782 až 1787 zrušil 71 mužských a ženských klášterů. Z majetku těchto klášterů Josef II. zavedl zemské náboženské fondy, z kterých se financovalo zvyšování počtu farností a vesnických kostelů.

V roce 1809, díky nařízení Františka II., musela církev odevzdat do státních rukou všechno zlato a stříbro z kostelů za účelem získání financí na války. Tímto krokem přišla církev o velké množství majetku. Roku 1849 vydal František Josef I. zákon, díky kterému mohly církve svobodně spravovat své záležitosti a své instituce.

Roku 1919 byla uskutečněna pozemková reforma, díky které byla část půdy odebrána také církevním vlastníkům. Cílem této pozemkové reformy bylo odejmutí

pozemků velkým vlastníkům a získanou půdu následně rozdělit bezzemkům. Tato pozemková reforma byla provedena zákonem č. 215/1919.

V době nacistické okupace byly církevní nemovitosti zkonfiskovány. Církve se dožadovaly navrácení tohoto neprávem zkonfiskovaného majetku. Byl vydán dekret č. 5/1945 Sb., který měl církvim vrátit zkonfiskovaný majetek. Dekret o vrácení majetku byl sice vydán, ale v praxi k navrácení majetku nedošlo.

Pro církevní majetek znamenal další pohromu zákon č. 142/1947 Sb., o revizi první pozemkové reformy. Tato revize měla za cíl zestátnit zemědělské i lesní pozemky, které byly větší než 50 ha. Další pozemková reforma přišla zanedlouho roku 1948. Díky této nové pozemkové reformě byly církvi odebrány pozemky, které byly menší než 50 ha. Po této reformě církve vlastnily jen fary, kostely, farní zahrady do 1 nebo do 2 ha.

Církve se díky těmto pozemkovým reformám staly závislé na státní pomoci, neboť byly zbaveny své ekonomické základny. Proto byl také přijat zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státu. Stát měl podle tohoto zákona hradit osobní požitky duchovních, jejich cestovní a jiné výlohy, dále také měl hradit sociální dávky a věcné náklady církve. Zákon č. 218/1949 přinesl další důležitou změnu, která se týkala zrušení systému patronátů. Patronáty se dříve významným způsobem podílely na financování církevních staveb.

5.3 Zabrání církevního majetku komunistickým režimem

Další útoky na církevní majetek, nyní však ve větší míře, pokračovaly i v dalších letech. Dne 25. února 1948 se k vládě dostala komunistická strana. Zabrání majetku, který komunistický režim prováděl, se nevyhnuly ani církve a náboženské společnosti. Komunistický režim chtěl naplno ovládnout celou společnost a v církvích viděl překážku před tímto ovládnutím, proto se snažil církve ochromit a zbavit je finančních prostředků. „Komunističtí ideologové náboženství spojovali s ‚tmářstvím‘ a se ‚stíny minulosti‘, z nichž vyváděl údajný pokrok.“ (NEŠPOR, 2010: 68) Komunistická strana se snažila podřídit katolickou církev prostřednictvím dohody, když však neuspěla, rozhodla se k silovým zásahům. Od začátku vlády komunistického režimu byl majetek brán církvim a někdy i mimo rámec platných právních předpisů. Komunistická strana

prováděla zabírání církevního majetku na základě nařízení nebo usnesení vlády. Proti tomuto zabírání majetku se církve a náboženské společnosti nemohly nijak bránit. Jako příklad můžeme uvést vyvlastnění katedrály sv. Víta na Pražském hradě. Původní majitel katedrály byla právnická osoba, která byla zřízena katolickou církví. „Rada ústředního výboru hlavního města Prahy sestavila soupis všech nemovitostí, které se nalézaly v areálu Pražského hradu, včetně katedrály sv. Víta, což se údajně rovnalo jejímu znárodnění“. (VALEŠ, 2009: 13) Avšak zabírání majetku nebylo jediné, čeho se komunistický režim na církvích dopouštěl. Tento režim páchal justiční vraždy, věznil církevní představitele, náboženskou svobodu cíleně potlačoval a omezoval.

„Do roku 1948 si přitom komunističtí ideologové dávali dobrý pozor, aby na náboženství neútočili přímo. Situace se změnila brzy po únoru 1948, kdy začal boj proti římskokatolické církvi (zejména jejím čelným představitelům) a některým menším církvím, nepochybně řízený přímými příkazy Moskvy“. (NEŠPOR, 2010: 69)

Komunistický režim přistupoval k různým církvím různorodě. Nejvíce však zasáhl Církev římskokatolickou. Zatímco Církev římskokatolickou komunistickým režim ostře napadal, Církev československá a Českobratrská církev evangelická měly lepší postavení. Bylo to dáno tím, že tyto dvě nekatolické církve byly ke komunistickému režimu vstřícnější a také, že v obou uvedených církvích byli mezi členy komunisté. Dále byli pronásledováni i členové církve Adventisté sedmého dne, jejichž činnost byla díky rozhodnutí Státního úřadu pro věci církevní zastavena. Od roku 1949 převzal dozor nad církvemi již zmíněný Státní úřad pro věci církevní, který měl právo rozhodovat o přidělení či odebrání souhlasu k výkonu duchovenské činnosti.

Právní úprava z období komunistické diktatury přinesla určité změny. Ústavy z tohoto období (1948 - 1989) „občanům zaručovaly svobodu svědomí a náboženského vyznání, ale jejich platnost zůstávala namnoze pouze na papíře“. (NEŠPOR, 2010: 73) Díky tzv. církevním zákonům z roku 1949 mohly svou činnost vyvíjet pouze státem uznané církve. Tyto církve dostávaly „dotace na činnost, ovšem ‚výměnou‘ za podřízenost státnímu doзору a zabavený nemovitý majetek (zejména v případě římskokatolické církve)“. (NEŠPOR, 2010: 73) V listopadu roku 1949 nabyl účinnosti zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem. Tímto zákonem „se stát zavázal, že bude sám vyplácet osobní požitky

(služebné) duchovní správě, v církevní administrativě nebo v ústavech pro výchovu duchovních“. (VALEŠ, 2009: 15)

Jak již bylo řečeno, roku 1949 nedošlo jen k zabránění majetku. Jako příklad devastace církve můžeme uvést postoje komunistického režimu k mužským klášterům. V dubnu roku 1950 se uskutečnila tzv. Akce K – což znamenalo „obsazení všech mužských klášterů a následná internace více než dvou tisíc řeholníků ve sběrných kláštorech, o půl roku později se podobná akce konala také v kláštorech ženských“. (NEŠPOR, 2010: 75) Téhož roku v srpnu začala pronásledování řeholních sester a téměř 2 400 sester bylo násilně převezeno do centralizačních táborů.

„Od roku 1952 začal být kladen důraz na budování ateistické společnosti: byla zdůrazňována neslučitelnost členství v církvích s členstvím v KSČ, věřící učitelé byli propuštěni ze škol, volitelná výuka náboženství byla umožněna jen dětem, jejichž rodiče o to písemně požádali (při vědomí možných sankcí) a podobně. (NEŠPOR, 2010: 76)

Určitý ústup proticírkevní politiky nastal v období Pražského Jara (1968 - 1969). Biskupové se mohli vrátit do svých úřadů, docházelo také ke komunikaci mezi komunisty a křesťanskými intelektuály. Tato lepší situace pro církve však netrvala dlouho a s nastupující normalizací se vše vrátilo zpět před rok 1968.

Roku 1990 byl vydán zákon č. 16/1990 Sb., díky kterému stát nesměl zasahovat do vnitřních záležitostí církví. „Zákonem č. 298/1990 Sb. bylo ke dni 19. 7. 1990 vráceno řeholním řádům a kongregacím 72 objektů z celkového počtu přibližně 800 nejrůznějším způsobem odňatých budov“. (TRETĚRA, 2002: 54)

Období po únoru 1948 se vyznačovalo chátráním církevního zabaveného majetku. Stát se o tyto nemovitosti špatně staral. „Čtyřicet let komunistické vlády bylo v plném slova smyslu obdobím systematické destrukce sakrálních staveb v českých zemích, protože stát, který převzal péči o kostelní stavby, této úloze pod různými záminkami prakticky nedostával a výstavbu nových kostelů a modliteben povoloval jen zcela výjimečně“. (NEŠPOR, 2010: 91) Mnoho kostelů bylo zbořeno či přestavěno k jiným účelům, nebo byly zbořeny kvůli špatnému technickému stavu.

„Ve vlastnictví církví a náboženských společností zůstaly pouze některé drobné pozemky (cca do 1 ha) a stavby (např.: farní zahrady, kostely, sbory, fary), avšak bez

adekvátního hospodářského zázemí, z něhož by byl financován jejich provoz a údržba“.
(VALEŠ, 2009: 14) Tyto pozemky a stavby, které církvím zůstaly, podléhaly státnímu doзору, a bez souhlasu státní správy se s těmito nemovitostmi nesmělo cokoli udělat.

Po pádu komunistického režimu se zdálo, že dojde k náboženskému oživení. Do prvního SLDB, který se uskutečnilo v březnu 1991, se vrátila zpět otázka členství v církvích. Výsledky tohoto censu můžeme vidět v tabulce č. 11.

Tabulka č. 11

Podíl věřících jednotlivých vyznání v roce 1991 (v procentech)

Církev	Rok 1991
Římskokatolická	39,0
Českobratrská evangelická	2,0
Bez vyznání	39,9

Zdroj: NEŠPOR, 2010: 99, upraveno

V dalších letech však věřících lidí nepřibývalo. Církev vstoupily do politiky, do médií i veřejného prostoru. Smíšené reakce lidí však vyvolávala otázka restituce církevního majetku, který zabavil komunistický režim.

6. NÁVRH ZÁKONA O MAJETKOVÉM VYROVNÁNÍ S CÍRKVEMI A NÁBOŽENSKÝMI SPOLEČNOSTMI Z ROKU 2008

6.1 Pokusy o vyřešení majetkového vyrovnání

Důležitým pojmem v otázce majetkového vyrovnání je restituce. Slovo restituce znamená navrácení v předešlý stav a pochází z latinského „restitutio“ (znovuzřízení či uvedení do původního stavu). Významný byl restituční edikt císaře Ferdinanda II. z roku 1629. „Ve zkratce šlo o restituce právního stavu, včetně návratu majetku římskokatolické církve, který byl vyhlášen císařským ediktem, a který navracel právní poměry k roku 1555, tedy k vyhlášení tzv. Augsburskému náboženskému míru“. (KŘÍŽ, KOLÁŘ, 2009: 82) Majetek, který byl v letech 1555 – 1629 zestátněn, měl být dán zpět do rukou Církve římskokatolické.

Dne 19. července 1990 byl schválen restituční zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého. Pro dotčené řády a kongregace to znamenalo změnu k lepšímu, avšak záhy přišel problém. Majetek, který měl být řádům a kongregacím vrácen, měl již svůj účel. Často sloužil jako nějaká instituce či ústavy a tak nastala otázka, kam tyto instituce přemístit. Díky uvedenému zákonu bylo olomouckému arcibiskupství vráceno několik budov.

Dne 24. června 1991 nabyl účinnosti zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku. Důležitý byl zvláště § 29, který hovoří o tom, že majetek, který vlastnily církve a náboženské společnosti, nesmí být převeden do vlastnictví jiné osoby, do té doby, než se vytvoří zákon o tomto majetku (KŘÍŽ, KOLÁŘ, 2009: 121)

Vláda stále pokračuje ve snaze vyřešit problémy, které jsou spojené s otázkou majetkového vyrovnání s církvi a náboženskými společnostmi. Důležitou roli zde hraje i Václav Klaus. Roku 1996 Klausova vláda přijala usnesení č. 498 o bezúplatném převodu vymezeného nemovitého majetku církvím ke zmírnění některých majetkových křivd. V tomto usnesení se deklarovalo navrácení budov, staveb a pozemků církvím.

V otázce restituce majetku můžeme vidět rozdílný přístup obyvatel. Z výzkumu, který byl proveden v únoru roku 1993, vzešly tyto výsledky:

- třetina obyvatel se vyjádřila proti navrácení zahrad a objektů jako jsou školy či zdravotnické a sociální ústavy,
- 44 procent bylo pro vrácení některých objektů. (OBČANSKÝ INSTITUT, 1993: 5)

6.2 Projednávání návrhu zákona a průběh jeho přípravy

Hlavním důvodem pro přijetí zákona o narovnání vztahu mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi je napravení křivd, které byly spáchány v letech 1948 - 1989.

Základní fakta o návrhu zákona:

- finanční náhrada bude poskytnuta všem státem registrovaným církvím a náboženským společnostem, které v době komunistického režimu utrpěly majetkovou křivdu,
- nebudou vydávány zastavěné pozemky a pozemky ve vojenských újezdech,
- není možné žádat o náhradní pozemky za ty, jež nemohou být vydány,
- částka finanční náhrady, která bude poskytnuta pro církve a náboženské společnosti činí 83 mld. Kč,
- částka bude splácena po dobu 60 let a úročena úrokem ve výši 4,85 procent,
- o výplatě finanční náhrady musí stát uzavřít s každou dotčenou církví a náboženskou společností smlouvu o vypořádání,
- naturální restituce zabaveného majetku proběhne tam, kde majetek lze vydat,
- finanční náhrada za zabraný majetek bude vyplacena tam, kde majetek nelze vydat. (KŘÍŽ, KOLÁŘ, 2009: 34–40)

Zákon i zde počítá s tzv. „oprávněnými osobami“, které v rozhodném období byly poškozeny. Oprávněné osoby podle zákona jsou:

- a) náboženské matice,
- b) řeholní řády, kongregace,
- c) registrované církve a náboženské společnosti.

Naopak protipólem jsou povinné osoby (stát, státní organizace či Pozemkový fond České republiky). Dalším bodem zákona jsou věci, které jsou nutné pro fungování a plnění určitých funkcí státu. V zákonu jsou vymezeny 4 oblasti:

1. některé zastavěné pozemky,
2. nemovitosti a stavby ve vojenských újezdech,
3. církevní majetky,
4. „nemovitosti, které Policie ČR nezbytně potřebuje k plnění svých úkolů k zajištění bezpečnosti státu a k plnění těchto úkolů nelze využít jiné nemovité věci“. (VALEŠ, 2009: 59)

O navrácení pozemků a zemědělských nemovitostí rozhoduje Pozemkový úřad. V rámci svých kompetencí musí rozhodovat podle zákona č. 500/2004 Sb. „Na základě zákona o majetkovém vyrovnání se církve mohou domáhat vrácení maximálně cca 330 ha zastavěných ploch, 20 000 ha zemědělské půdy, 66 000 ha lesní půdy, 2 800 ha vodních ploch a 1 800 ha ostatních ploch o celkové hodnotě kolem 51 mld. Kč.“ (VALEŠ, 2009: 61)

Komise pro narovnání vztahu mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi, jejíž statut schválila vláda dne 30. května 2007, projednávala v roce 2007 otázku majetkového vyrovnání na 4 jednáních. První jednání bylo 12. července 2007. Na tomto prvním jednání komise doporučila, aby Ministerstvo kultury zpracovalo návrh věcného záměru zákona, který pak předá právě komisi.

Co se týče finanční záležitosti majetkového vyrovnání, již od prvního zasedání si komise byla vědoma toho, že finanční narovnání nebude záležitostí jednorázovou a krátkodobou, ale že proběhne v delším časovém období. Ministerstvo kultury připravilo návrh věcného zákona a 24. září 2007 jej zaslalo komisi. Tento návrh věcného zákona se k projednání k vládě dostal 23. ledna 2008 a byl schválen vládou. Vláda uložila ministrům kultury, financí a zemědělství, aby vypracovali návrh zákona do 31. května 2008. Dne 2. dubna 2008 byl návrh zákona schválen vládou (usnesením č. 333), která ho následně předložila do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. V Poslanecké sněmovně se návrh zákona projednával dne 29. dubna 2008. Zde se začaly objevovat negativní reakce. Proti návrhu zákona zvláště ostře vystoupila ČSSD. „Jednání o návrhu zákona v prvním čtení ukázalo, že vládní návrh zákona nemá

podporu opozice a dokonce ani některých koaličních poslanců“. (KŘÍŽ, 2009: 23) Návrh zákona byl zamítnut a projednávání tohoto návrhu zákona bylo odročeno do doby doplnění zákona o rozsah vydaného majetku a ocenění nevydaného majetku. Poslanecká sněmovna zřídila Dočasnou komisi pro řešení majetkových otázek mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi. Tato komise měla předložit stanovisko k vládnímu návrhu zákona do 31. prosince 2008. Ani po předložení požadovaného materiálu nedošlo k dalšímu projednávání návrhu. Komise doporučila Poslanecké sněmovně návrh zákona zamítnout a začít nová jednání s církvemi. Poslanecká sněmovna toto usnesení přijala dne 26. března 2009.

Námítky proti přijetí návrhu zákona se zaměřovaly zvláště proti „způsobu vyčíslení hodnoty nemovitostí, za které má být poskytnuta kompenzace, dále proti právní formě naturální restituce církevního majetku či proti výši finanční náhrady a splátkovému kalendáři v délce 60 let“. (VALEŠ, 2009: 65)

6.3 Postoj církve k návrhu zákona

Církev přijala návrh zákona, již z toho důvodu, že neustálým řešením majetkového vyrovnání ztrácela peníze na provoz a také chtěla usnadnit restituční řešení. Ovšem v některých bodech církev musela ustoupit. Prvním bodem, který musela přijmout, bylo, že má nárok pouze na částečnou náhradu majetkových křivd. Stát nebude nahrazovat příjmy, např.: příjmy z náboženských fondů. Dále církev také přijímá to, že finanční náhradu nedostane hned, proto nechává státu dobu 60 let na vyplacení náhrady. Církev a náboženské společnosti také nebudou požadovat vrácení majetku, jež se nachází v držení někoho jiného než státu.

Obě strany (jak církev, tak stát) by přijetím návrhu zákona zlepšili svou situaci. Můžeme porovnat, co přijetím zákona získá církev a co stát:

- církev přijetím zákona získá větší hospodářskou nezávislost na státu a v neposlední řadě také získá část svého dříve zabaveného majetku,
- na druhé straně stát již konečně vyřeší dlouhodobý problém a také se zbaví zákonné povinnosti hospodářského zabezpečení církví podle zákona č. 218/1949. (KOLÁŘ, KŘÍŽ, 2009: 41–44)

6.4 Určení výše finanční náhrady

Podle návrhu zákona, který nebyl přijat, hodnota majetku, který měl být vydán, byla 83 mld. Kč. K této částce Ministerstvo kultury dospělo tak, že nejdříve vyčíslilo hodnotu majetku, který byl zabaven církvím po roce 1948, na částku 134 mld. Kč. Od této sumy následně odečetli částku 51 mld. Kč, která představuje hodnotu majetku, jenž bude církvím navrácen a došlo se k částce 83 mld. Kč.

Tato částka je podle vlády nad možnosti státního rozpočtu, proto také vláda navrhla církvím, aby tuto částku splácely ve splátkách po dobu 60 let (splátky nepodléhají dani z příjmů). Úrok finanční náhrady činí 4,85 procent ročně.

7. NÁVRH ZÁKONA O MAJETKOVÉM VYROVNÁNÍ S CÍRKVEMI A NÁBOŽENSKÝMI SPOLEČNOSTMI Z ROKU 2011

7.1 Projednávání parametrů majetkového vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi

V březnu roku 2011 vláda České republiky usnesením č. 204 schválila zřízení Komise pro narovnění vztahu mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi. Tato komise má sloužit jako poradní orgán vlády pro otázku majetkového vyrovnání. Komise má za úkol navrhnout způsoby řešení majetkového vyrovnání, vést jednání s církvemi a náboženskými společnostmi a odstranit body, které byly předmětem kritiky u návrhu zákona z roku 2008. Komise zahájila jednání na začátku května, kdy se dohodlo, že legislativa, která je nutná pro vrácení majetku, bude připravena do konce roku 2012. Na konci toho samého měsíce byl přijat návrh o době, kdy bude majetek církvím vrácen. Jedná se o období 30 let. Na konci srpna se zástupci státu a církví dohodli na posledním sporném bodu a to na délce přechodného období. Přechodné období nebude trvat 20 let, ale pouze 17 let.

Komise odsouhlasila změny v těchto bodech:

- objem naturálně vydaného majetku by se měl zvýšit z původních 39 procent na 56 procent a tím pádem se také zvyšuje hodnota naturálního plnění na 75 mld. Kč,
- snížení nároků na státní rozpočty – komise doporučuje snížit náhradu za nevydaný majetek z 83 mld. Kč na 59 mld. Kč,
- přechodné období bude trvat 17 let,
- doba vyplácení částky za nevydaný majetek by se podle komise měla také snížit z 60 na let na polovinu (30 let). (VČR 2011)

Církev tento návrh zákona hodnotí pozitivně a souhlasí s tím, že jim stát vydá 56 procent majetku a zaplatí 59 mld. Kč v období 30 let. Vyřešila se i otázka délky přechodného období, které bude trvat 17 let. Po uplynutí tohoto období již nebude stát dotovat platy duchovních a administrativy. První 3 roky přechodného období bude

částka příspěvku ze státního rozpočtu stejná, ale počínaje čtvrtým rokem se tato částka sníží o 5 procent a každý další rok po dobu celých 14 let se bude tato částka snižovat o dalších 5 procent.

Dne 14. září 2011 se sešla vláda, aby i mimo jiné projednala parametry majetkového vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Vláda však projednávání otázky majetkového vyrovnání přerušila a k této otázce se vrátila dne 27. září 2011, kdy vládní kabinet premiéra Petra Nečase schválil parametry majetkového vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a nyní je návrh zákona v připomínkovém řízení ministerstev.

Podle schváleného návrhu dojde tedy ke zvýšení objemu naturálních restitucí na 75 mld. Kč a ke snížení finanční náhrady na 59 mld. Kč. Největší část majetku, který bude církvím a náboženským společnostem vrácen tvoří pole, lesy, louky a rybníky. Přechodné období bude trvat 17 let. Součástí nové dohody o majetkovém vyrovnání s církvemi je to, že stát církvím odpustí daň z prodeje majetku, který získají v restitucích. Kvůli tomuto kroku Ministerstvo kultury navrhuje změnit zákon o dani z příjmů. (DANDA, 2011a)

Proti návrhu zákona jsou Sociální demokraté, kteří kritizují cenu zemědělských pozemků, která by měla být ve výši 44 Kč/m² (v České republice se ceny pohybují kolem 11 Kč/m²). Sociální demokraté chtějí, aby o navrácení majetku rozhodli lidé v referendu. (DANDA, 2011b) V současnosti neexistuje žádná norma, která by upravovala hlasování lidu. Proto dne 26. 10. 2011 ČSSD předložila Poslanecké sněmovně návrh zákona o obecném referendu.

7.2 Zhodnocení parametrů majetkového vyrovnání z roku 2008 a z roku 2011

Nejdříve k návrhu zákona z roku 2008:

- objem naturálně vydaného majetku byl 39 procent,
- finanční náhrada za nevydaný majetek byla 83 mld. Kč (s úroky činí 270 mld. Kč),
- doba splácení byla 60 let,
- oprávněné osoby byly rozděleny do několika skupin (rozdílný nárok na restituci),

- přechodné období 20 let.

Nyní parametry návrhu zákona z roku 2011:

- objem naturálně vydaného majetku je 56 procent,
- finanční náhrada za nevydaný majetek je 59 mld. Kč,
- doba splácení bude 30 let,
- oprávněné osoby byly sjednoceny (vrácení majetku na základě stejného režimu pro všechny),
- přechodné období 17 let.

Myslím si, že tyto nové parametry majetkového vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi jsou pro obě strany výhodné. Pro stát je výhodné, že se minimalizuje zatížení státního rozpočtu (snížení finanční náhrady na 59 mld. Kč). Snížení doby splácení na 30 let je pro církve výhodnějším řešením než čekat 60 let na odloučení se od státu.

Návrh zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi se bude i nadále projednávat. V práci jsou použity informace do 5. listopadu 2011.

8. FINANCOVÁNÍ CÍRKVÍ

8.1 Potřeba financí pro církve

Církve potřebují finanční majetek a prostředky k mnoha účelům. Bez finančních prostředků církve nemohou provádět svou činnost. Finanční prostředky jsou potřeba na financování bohoslužeb, na výzdobu kostelů, na opravy církevních budov, na bohoslužebné hudební nástroje a dále jsou to také náklady, které církve poskytují svým věřícím v rámci služeb ve zdravotnické, sociální či vzdělávací oblasti. Důležité jsou otázky, jak moc mají být církve financovány z vlastních zdrojů a do jaké výše jim mají pomáhat stát a obce. Všechny země EU finančně podporují církve, avšak výše této finanční podpory se v jednotlivých zemích EU liší.

Občas se můžeme setkat s tím, že v souvislosti s navrácením církevního majetku se objevují i takové názory, že církve žádný majetek nepotřebují. Tyto názory však zapomínají na to, že církve také plní výchovné, kulturní a charitativní funkce. Tyto funkce se neobejdou bez pracovníků, bez nákladů na energii, bez dopravních nákladů či budov, a právě proto je potřeba financí pro církve.

8.2 Financování církví v zemích EU

Jako první a základní zdroj financování církví je financování z jejich vlastních prostředků. Do tohoto zdroje financování jsou zahrnuty příspěvky a dary, které jsou církvím poskytovány (např. kostelní sbírky). Kostelní sbírky jsou pro některé země velice důležitým příjmem. Např.: v Polsku dosahuje tento zdroj financování značné výše. „Zvláštním druhem sbírek jsou jmenné sbírky na sběrací archy. V České republice jsou tradiční dvě takové sbírky v Českobratrské církvi evangelické. Jde předně o sbírku na Jeronýmovu jednotu, tj. fond, který se každoročně rozděluje mezi farní sbory mající výdaje na stavbu či opravu kostela či farního domu, aby tak byla pokryta polovina výše nákladů“ (TRETERA, 2009: 81)

Dále do vlastních zdrojů financování patří zisky, které plynou z náhrady za dříve jim zabavený majetek. Další položkou financování z vlastních zdrojů jsou členské příspěvky, které církve žádají po svých členech, a právě zde můžeme vidět rozdílný přístup k tomuto zdroji financování: v České republice nejsou tyto členské příspěvky

soudně vymahatelné. Jinak je to však v Rakousku, kde si církve samy určí výši členského příspěvku, který členové musí zaplatit. Pokud nezaplatí, mohou částku církve vymáhat soudní cestou. Členské příspěvky mají velký význam v Nizozemí či ve Francii. „Jiným druhem církevního příspěvku od členů církví je církevní daň (něm. Kirchensteuer) v pravém slova smyslu, kterou jako daňovou přírážku k obecné dani od členů církví vybírá v jednotlivých zemích Německa stát“. (TRETERA, 2009: 81) Takovouto církevní daň můžeme také najít v severských státech jako je Dánsko, Finsko či Švédsko. K vlastním zdrojům financování církví můžeme zařadit i zisk z hospodaření s vlastním majetkem, zejména z polí a lesů. Tento zdroj financování je velmi důležitý v Rakousku a Německu.

Dalším zdrojem financování církví jsou příspěvky státu a obcí a ostatních veřejných institucí. Jedná se o doplňkový zdroj, jehož výše se v jednotlivých zemích liší. Tento příspěvek je velice důležitý, neboť některé země jsou na něm závislé. Jedná se zvláště o dotace od státu na platy kazatelů. „Typické jsou především pro Belgii, kde je povinnost státu tyto platy poskytovat zakotvena v čl. 181 ústavy z roku 1831 a kde došlo od roku 1993 k dalšímu rozšíření na poskytování platů i na laické pracovníky církví“. (TRETERA, 2009: 82) Církvím finančně pomáhají i různé daňové úlevy (které jsou rozebrány v kapitole 8.5. Daňové zvýhodnění pro církve) a také dary soukromých osob a společností.

Někteří autoři do nástrojů financování církví řadí i tzv. daňovou asignaci. Byla vytvořena v 80. letech 20. století ve Španělsku a v Itálii. „Jde totiž o připsání části povinné daně daňovými poplatníky ve prospěch určité církve“. (TRETERA, 2009: 83) V Itálii se jedná o 0,8 procent daně z příjmů a ve Španělsku je to 0,7 procent daně z příjmů.

8.2.1 Model financování církví v Dánsku

V Dánsku stát poskytuje finanční příspěvky pouze na činnost evangelické luteránské církve. Dohled nad tímto finančním příspěvkem je dán Ministerstvu pro církevní záležitosti. Výše státního příspěvku určuje Parlament na základě státního rozpočtu. Tento příspěvek je poskytován zvláště na platy a důchody duchovních. Roku 2009 činil tento státní příspěvek 1 035 mil. DKK (což je cca 138 mil. EUR).

Dále je evangelická luteránská církev v Dánsku financována z církevní daně, kterou platí její členové. Roku 2009 tato církevní daň činila 5 500 mil. DKK (cca 730 mil. EUR). Tato církevní daň je složena ze dvou hlavních částí:

1. větší část, která je určena „pro místní farnosti, které odpovídají za financování kostelů a hřbitovů, a na mzdy pro církevní zaměstnance s výjimkou duchovních a rovněž na financování místních církevních aktivit“; (ENGMARK, 2009: 95),
2. menší část církevní daně, je využívána na financování mezd duchovních.

Dalším zdrojem financování pro církve v Dánsku je nepřímá finanční podpora pro církve. Církve, které požádají o schválení v souladu s pravidly sňatkového zákona (duchovní schválených církví mohou oddávat) mají nárok na nepřímou finanční podporu prostřednictvím osvobození od daní. Od daní z nemovitostí jsou osvobozeny kostely a hřbitovy.

8.2.2 Model financování církví na Slovensku

Další příklad modelu financování církví pochází ze Slovenska. Podle zákona č. 595/2003 Sb., o dani z příjmů, církve platí daně, jen když pronajímají nějaký svůj majetek. Ostatní příjmy jsou od daně osvobozené. Výnosy z kostelních sbírek a církevní příspěvky jsou od daně osvobozené také. I v současné době jsou registrované církve a náboženské společnosti financovány zvláště ze státního rozpočtu. Stát také finančně podporuje charitativní činnost církví. Stát poskytuje finance ze státního rozpočtu na platy duchovních a na odvody do fondů. Ostatní výdaje si církve hradí z vlastních zdrojů. Financování z vlastních zdrojů se skládá z výnosů z vlastního majetku, kostelních sbírek, darů fyzických i právnických osob, materiální pomoci či dotací. Tyto náklady jsou dány na údržbu a opravy kostelů, farářských budov, náklady na energii a také na údržbu národních kulturních památek ve vlastnictví církví.

Právní úpravu financování zabezpečuje nařízení Slovenské republiky č. 691/2004 Sb. Návrh zákona o finančním zabezpečení církví a náboženských společností byl připravován od roku 2001. Návrh zákona vycházel z podstaty dotování státem pro církve. Na základě analýzy byl vybrán model (belgický, lucemburský), ve kterém stát přispívá na platy duchovních podle přesně stanovených kritérií. Z celkového počtu 18 registrovaných církví a náboženských společností 5 nedostává

finanční příspěvek ze státního rozpočtu. Stát také přispívá k zachování národních kulturních památek, které jsou ve vlastnictví církví prostřednictvím grantového systému Ministerstva kultury. (ČIKEŠ, 2009: 100)

8.3 Financování církví v České republice

Financování církví a náboženských společností se skládá z více zdrojů a to z:

- a) příspěvky právnických a fyzických osob,
- b) úroky z vkladů,
- c) půjčky a úvěry,
- d) dary a dědictví,
- e) sbírky a jiné příspěvky (veřejné rozpočty),
- f) příjmy z prodeje a pronájmu církevního movitého, nemovitého a nehmotného majetku,
- g) příjmy z podnikání,
- h) dotace. (JÄGER, 2006: 54)

Na majetek církví dříve přispívali také tzv. „patroni“. Pomoc patronů spočívala v přispívání na opravy budov, ale také i na platy farářů. Patronáty zanikly přijetím zákona č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností, kterým na sebe stát převzal financování církví a náboženských společností, ale také povinnost pečovat o církevní stavby a církevní majetek. Tomuto závazku však nedostál. Za vlády komunistického režimu bylo mnoho církevních budov zničeno a zabaveno. Tím, že stát na sebe převzal rozhodující úlohu ve financování církví a náboženských společností, se církve a náboženské společnosti staly ekonomicky závislé na státu.

Církve a náboženské společnosti se ze závislosti na státu dostaly po roce 1989. Církvím byla vydána jen malá část jejich majetku, avšak na udržování církevních budov, které jim byly vráceny, neměly církve finanční prostředky.

Církve jsou i nadále závislé na státu podle zákona 218/1949 Sb., ale s tím rozdílem, že stát již nechce církve a náboženské společnosti ovládat. Stát poskytuje finanční prostředky církvím prostřednictvím odboru církví Ministerstva kultury České republiky (např.: na platy duchovních). Finanční prostředky jsou také poskytovány na opravy

církevního majetku a na provozní náklady. Výše těchto finančních prostředků se během let měnila. Od roku 1991 do roku 1999 byla výše finančních prostředků rozdělována podle počtu věřících, avšak od roku 2000 přišla změna a výše finančních prostředků se rozdělovala podle počtu duchovních.

V tabulce č. 12 můžeme porovnat počty duchovních, platy duchovních či prostředky na opravy církevních budov mezi lety 2001 – 2005.

Tabulka č. 12

**Financování církví a náboženských společností ze státního rozpočtu
v letech 2001 – 2005 (tis.)**

Ukazatel	2001	2002	2003	2004	2005
Počet duchovních	3 480	3 651	3 824	3 941	4 137
Platy duchovních	462 197	537 282	605 896	639 994	675 963
Pojistné duchovních	159 486	185 635	209 577	222 736	236 517
Platy administrativy	33 240	32 986	34 000	34 000	34 000
Pojistné administrativy	11 434	11 433	11 776	11 866	11 890
Prostředky na věcné náklady církví	40 700	40 117	39 700	37 000	33 509
Prostředky na údržbu církevního majetku	24 745	25 300	25 300	23 058	26 491

Zdroj: JÄGER, 2006: 57, upraveno

8.4 Finanční prostředky ze státního rozpočtu

Stát má povinnost pomáhat církvím a náboženským společnostem finančními prostředky na jejich činnost. V České republice je registrováno 30 církví a náboženských společností, z nichž je 17 financováno ze státního rozpočtu.

Financování ze státního rozpočtu je přímé (dotace ze státního rozpočtu) a nepřímé (daňové úlevy). Na základě zákona č. 218/1949 byly finanční prostředky ze státního rozpočtu poskytovány na:

- a) platy duchovních,
- b) pojistné duchovních,
- c) platy administrativy,
- d) pojistné administrativy,
- e) prostředky, které slouží k zabezpečení věcných nákladů církví a náboženských společností,
- f) prostředky sloužící na údržbu a opravy církevního majetku.

Od roku 2008 došlo ke změně a výdaje na činnosti církví a náboženských společností, jsou poskytovány na:

- a) platy duchovních (včetně pojistného),
- b) opravy církevního majetku,
- c) provozní náklady církví a náboženských společností.

Ministerstvo kultury pro spravedlivé rozdělování těchto finančních příspěvků vytvořilo tzv. „Pravidla pro poskytování finančních prostředků ze státního rozpočtu církvím a náboženským společnostem“. (JÄGER, 2006: 56) Pro rozdělování finančních prostředků byl do roku 2000 důležitý počet duchovních v jednotlivých církvích a v náboženských společnostech. To však vyvolalo velký nárůst počtu duchovních, a proto se od roku 2007 finanční prostředky rozdělují v poměru 69 procent Církvi římskokatolické a 31 procent ostatním. (BENDOVI, 2009: 118)

Stát je povinen (podle zákona o hospodářském zabezpečení církví) poskytovat akreditovaným církvím i náboženským společnostem finanční prostředky na platy „osobních požitků“ duchovních. Již zmíněné osobní požitky v sobě zahrnují základní plat, hodnostní příplatek, cestovní výlohy či penzijní zabezpečení. Dále stát hraří akreditovaným církvím a náboženským společnostem náklady na výkon bohoslužeb a na výkon jiných náboženských činností. Výše platů duchovních je stanovena právním předpisem vlády ČR č. 86/1993 Sb., o osobních požitcích poskytovaných duchovním církví a náboženských společností.

Pokud jde o činnost církví v oblasti školství, zdravotnictví či sociální péče, měly by být podporovány ze státního rozpočtu v rozsahu, v němž jsou podporovány ostatní subjekty, které provozují tu samou činnost. Další příjem církví a náboženských společností pochází z veřejných rozpočtů a jedná se především o veřejné granty v oblasti zdravotnictví a kultury. Tyto granty jsou církvím a náboženským společnostem udělovány k zajištění určitých veřejných služeb. (JÄGER, 2006: 65)

Financování církví a náboženských společností se uskutečňuje i z vlastních zdrojů církví a náboženských společností. Jedná se především o finance, které církve získávají z pravidelných kostelních sbírek a se jedná o finanční, ale i hmotné dary.

Tyto církve a náboženské společnosti, které splnily podmínky a staly se akreditované (proces akreditace vysvětlen v kapitole 4. 4.) mají právo na hospodářské zabezpečení státem:

Apoštolská církev

Bratrská jednota baptistů

Církev bratrská

Církev adventistů sedmého nebe

Církev řeckokatolická

Církev římskokatolická

Církev československá husitská

Českobratrská církev evangelická

Evangelická církev metodistická

Evangelická církev augsburského vyznání v ČR

Federace židovských obcí v ČR

Jednota bratrská

Náboženská společnosti českých unitářů

Luterská evangelická církev augsburského vyznání v ČR

Pravoslavná církev v českých zemích

Starokatolická církev v ČR

Slezská církev evangelická augsburského vyznání

8.5 Daňové zvýhodnění pro církve

V České republice neexistuje systém tzv. daňových asignací, který můžeme najít např.: v Itálii či ve Španělsku. To znamená, že plátcí daně v České republice nemají možnost poskytnout určitou výši svých daní konkrétním církvím a náboženským společnostem.

Dárcem daru může být jakýkoliv občan a také jakákoliv organizace. Musí zde být splněna jediná podmínka – musí být poplatníci daně z příjmů. Dárce sám může určit, na co se má dar použít anebo to nechá zcela v kompetenci na uvážení církve. Dárce poskytuje dary v průběhu roku, ale úleva na dani se projeví až po ročním zúčtování daně z příjmů. Podle zákona o daních z příjmů (č. 586/1992) může fyzická osoba od základu daně odečíst hodnotu darů, pokud celková hodnota darů přesáhne 2 procenta ze základu daně anebo činí alespoň 1 000 Kč. Nejvýše lze odečíst 10 procent ze základu daně.

V případě právnické osoby je to jiné, a to tak, že spodní hranice daru se vztahuje individuálně ke každému daru, takže nemůže být poskytnuta úleva na dani, jestliže hodnota daru je nižší než 2 000 Kč. Maximálně může být základ daně u právnické osoby snížen o hodnotu darů ve výši odpovídající částce 5 procent ze základu daně.

Od daně z příjmů jsou podle zákona č. 582/1992 Sb. o daních z příjmů, osvobozeny výnosy kostelních sbírek a příspěvky členů církví a náboženských společností. Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí osvobozuje od daně z pozemků pozemky, které tvoří jeden funkční celek se stavbou nebo její část slouží k vykonávání náboženských obřadů a duchovní správy. Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, darovací a dani z převodu nemovitostí osvobozuje od daně dědické a darovací bezúplatné nabytí majetku církví a náboženských společností.

Církve a náboženské společnosti jsou podle zákona o účetnictví brány jako účetní jednotka, a proto musí podle § 4 odst. 1 zákona o účetnictví (č. 563/1991 Sb.) vést účetnictví ode dne svého vzniku. Jsou povinny vést účetnictví formou podvojných zápisů, ale § 9 odst. 3 zákona o účetnictví církvím a náboženským společnostem umožňuje vést účetnictví ve zjednodušeném rozsahu.

9. ZÁVĚR

Myslím si, že cíle, které jsem v bakalářské práci chtěla stanovit, byly splněny. V úvodní části jsem podala rozbor přístupu české společnosti k náboženství podle jednotlivých sociodemografických znaků obyvatelstva (pohlaví, věku, vzdělání), z kterého vyplynulo, že Česká republika patří k nejméně religiozním zemím Evropy. Tato nízká míra religiozity je důsledkem historických událostí (např.: husitské války, komunistický režim), ale má příčiny i v přítomnosti – jedná se o úmrtí obyvatel vyššího věku, kteří se dříve účastnili povinné náboženské výuky a byli více věřící, zatímco obyvatelé mladšího věku přesouvají svou víru k tzv. alternativní religiozitě.

V úvodní části je také jasně definováno rozdělení obyvatelstva podle jednotlivých kritérií. Podle pohlaví je v České republice více žen, podle věkových kategorií převažuje starší obyvatelstvo a podle rozdělení na města a menší obce nalezneme více věřících v menších obcích. Zhodnotila jsem také přístup obyvatel České republiky k alternativní religiozitě, která má v České republice stoupající tendenci. V porovnání s tradičním náboženstvím a s alternativní religiozitou dojdeme ke zcela odlišným závěrům: v tradičním náboženství věří spíše obyvatelé staršího věku, méně vzdělanější a žijící v menších velikostních skupinách obcí, zatímco obyvatelé věřící v alternativní religiozitu jsou spíše mladí lidé, kteří bydlí ve větších městech.

Dalším z cílů mé bakalářské práce bylo podat rozbor právních předpisů, které se vztahují k církvím a náboženským společnostem. Myslím si, že tento cíl byl také splněn. Právní předpisy jsou rozebrány v kapitole 4., kde můžeme najít základní zákon o církvích a náboženských společnostech (zákon č. 3/2002), je zde rozebrán legislativní proces tohoto zákona. Dále je zde nastíněn proces registrace církví a náboženských společností, ale také zrušení registrace církve a náboženské společnosti. Podle mého názoru jsou právní předpisy vztahující se k církvím a náboženským společnostem v České republice dostačující, až na jednu výjimku. Stále zde chybí legislativní zakotvení otázky majetkového vyrovnání státu s církvemi, na kterém se i v současnosti stále pracuje.

Jedním z nejdůležitějších cílů mé bakalářské práce bylo zhodnocení činnosti církví a náboženských společností v období komunistického režimu a financování církví

v České republice a ve vybraných zemích. Círky a jejich majetek v období komunistického režimu upadaly, byla omezována činnost církví a také docházelo k rušení mnoha klášterů. Byl vytvořen Státní úřad pro věci církevní, který převzal dozor nad církvemi. Rozhodoval téměř o všech církevních záležitostech. V období vlády komunistického režimu byla náboženská svoboda omezována (např.: věřící učitelé byli propuštěni ze škol).

Co se týče financování církví a náboženských společností, každá země má k této otázce rozdílný přístup. V České republice jsou registrované církve a náboženské společnosti dotovány ze státního rozpočtu podle zákona č. 218/1949. Financování církví a náboženských společností se uskutečňuje i z vlastních zdrojů církví a náboženských společností. Jedná se především o finance, které církve získávají z pravidelných kostelních sbírek a dále se jedná o finanční a hmotné dary.

V případě pokračování této práce bych se více zaměřila na otázku majetkového vyrovnání s církvemi, které se vláda a církve snaží vyřešit. Dále bych také mohla důkladněji podat rozbor církví v historii (jejich majetku, postavení, činnosti a vlivu) a více rozebrat modely financování církví v jiných evropských zemích.

10. SUMMARY

The goals I laid down in the introduction of the work were, in my opinion, fulfilled. The introductory part gives an analysis of social-demographic aspects of the Czech Republic population. The analysis showed that the Czech Republic belongs among countries with the lowest rate of believers. Differences are visible in genders (more believers are female), in age groups (more believers can be found in older age groups) and in town-size groups (more believers in smaller towns).

The most important legal regulations related to churches and religious societies are the Declaration of Human Rights and Church and Religious Societies Act (no. 3/2002 Col.). The central body for religious matters is the Ministry of Culture of the Czech Republic. A legal ground in the issue of church and religious property settlement is still missing here.

The activity and power of the church in the period of the communist regime was visibly decreasing. The regime devastated the property of the church, imprisoned church representatives and deliberately limited religious freedom. Only small areas of land (up to 1ha) and smaller buildings remained in the possession of churches.

As far as financing of churches and religious societies is concerned, the state financially supports registered churches and religious societies according to Act no. 218/1949. Further, churches and religious societies get funded from their own sources. It is mainly finance which churches and religious societies get from church collections or it is financial and tangible gifts. Churches and religious societies are also entitled to tax discounts according to the Income Tax Act (no. 586/1992 Col.). Persons can deduct the value of gifts if the total value of gifts exceeds 2 per cent of the tax base or if it amounts at least CZK 1000. Corporations are not entitled to tax deductions unless the value of the gift is lower than CZK 2000.

11. LITERATURA

- BENDOVÁ, P. (2009): Financování církví a náboženských společností v České republice. In: Kříž, J. (ed.): Náboženství a veřejná moc v zemích EU: sborník textů z konference. Ministerstvo kultury České republiky, Praha, s. 117-119
- ČEPLÍKOVÁ, M. (2005): Štát, cirkvi a právo na Slovensku: história a súčasnosť. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Košice
- ČIKEŠ, R. (2009): Financovanie cirkví a náboženských spoločností v Slovenskej republike. In: Kříž, J. (ed.): Náboženství a veřejná moc v zemích EU: sborník textů z konference. Ministerstvo kultury České republiky, Praha, s. 100-102.
- ENGMERK, J. (2009): Financování církví v Dánsku. In: Kříž, J. (ed.): Náboženství a veřejná moc v zemích EU: sborník textů z konference. Ministerstvo kultury České republiky, Praha, s. 95-96.
- FIALA, P. (2007): Laboratoř sekularizace: náboženství a politika v ne-náboženské společnosti: český případ. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno
- GRACE, D. (2009): Výjimečný případ Evropa: podoby víry v dnešním světě. Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), Brno
- HALÍK, T. (1995): Víra a kultura: pokoncilní vývoj českého katolicismu v reflexi časopisu Studie. Zvon, Praha
- HAMPLOVÁ, D. (2000): Náboženství a nadpřirozeno ve společnosti: mezinárodní srovnání na základě empirického výzkumu ISSP (Sociologické texty SP 00 : 3). Sociologický ústav AV ČR, Praha
- HAMPLOVÁ, D. (2008): Religiozita dospělých v České republice na počátku 21. století. In: LUŽNÝ, D., NEŠPOR, Z. R. a kol. (2009): Náboženství v menšině: religiozita a spiritualita v současné české společnosti. Malvern, Praha, s. 20- 30
- HAMPLOVÁ, D., ŘEHÁKOVÁ, B. (2009): Česká religiozita na počátku 3. tisíciletí: výsledky Mezinárodního programu sociálního výzkumu ISSP 2008 – Náboženství. Sociologický ústav AV ČR, Praha

- HANUŠ, J., SPOUSTA J. (eds.) (1999): Náboženství v době společenských změn. Masarykova univerzita v Brně, Brno
- HEJNA, D. (2010): Náboženství a společnost: věda o náboženství a její historické kořeny. Grada, Praha
- HRDINA, A. (2004): Náboženská svoboda v právu České republiky: podle právního stavu k 1. 1. 2004. EUROLEX BOHEMIA, Praha
- JÄGER, P. (2006): Círky a náboženské společnosti v České republice a jejich právní postavení: příručka pro veřejnou správu. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno
- KAPLAN, K. (1993): Stát a církve v Československu v letech 1948 – 1953. Nakladatelství Doplněk, Brno
- KITTA, M. (2006): Český ateismus: příčiny, klady, zápory: sborník příspěvků z kurzu pro kazatele ČCE, pořádaného Spolkem evangelických kazatelů v Praze 24. – 28. ledna 2005. EMAN, Benešov
- KMEŤ, N. (2000): Postavenie cirkví na Slovensku 1948-1951. VEDA vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava
- KOLÁŘ, P., KRÍŽ, J. (2009): Narovnání vztahu mezi církvemi a státem. CEVRO Institut, Praha
- KRÍŽ, J. (2009): Majetkové vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi v České republice. In: Kríž, J. (ed.): Náboženství a veřejná moc v zemích EU: sborník textů z konference. Ministerstvo kultury České republiky, Praha, s. 21-24.
- LAMPARTER, M. (1996): Církev a stát: vztah církve a státu a postavení jednotlivce: sborník příspěvků z konference. 1. ročník. Masarykova univerzita, Brno
- MAREK, P., HANUŠ, J. (2006): Osobnost v církvi a politice: čeští a slovenští křesťané ve 20. století. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno
- MIŠOVIČ, J. (2001): Víra v dějinách zemí Koruny České. Sociologické nakladatelství SLON, Praha

- NEŠPOR, Z. R. (2004): Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha
- NEŠPOR, Z. R. (2010): Příliš slábi ve víře: česká ne/religiozita v evropském kontextu. Kalich, Praha
- NEŠPOR, Z. R. a kol. (2010): Náboženství v 19. století: nejcírkevnější století, nebo období zrodu českého ateismu?. Scriptorium, Praha
- OBČANSKÝ INSTITUT. (1993): Círky a majetek: k restituci majetku církví a náboženských organizací. Občanský institut, Praha
- PATRIDGE, Ch. (2006): Encyklopedie nových náboženství: nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spiritualita. Knižní klub, Praha
- ROBBERS, G. (2001): Stát a církev v zemích EU. SERIFA, Praha
- SMRČINA, J., HAVELEC, J., SEDLÁŘOVÁ, A. (1994): Daňově zvýhodněné dary církví. Concordia pax, Praha
- ŠTAMPACH, O. I. (1995): Sekty a nová náboženská hnutí: naděje a rizika. Oliva, Praha
- TOTH, D. (2004): Politika a náboženství. Miloš Vognar, Hradec Králové
- BUBÍK, T., HOFFMAN, H. (2007): Náboženství a politika. 1.část. Univerzita Pardubice, Pardubice,
- TRETERA, J. R. (2002): Stát a církve v České republice. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří
- TRETERA, J. R. spol. PŘIBYL, S. (1997): Konfesní právo a církevní právo. Krigl, Praha
- TRETERA, R. J. (2009): Financování církví v zemích Evropské unie. In: Kříž, J. (ed.) : Náboženství a veřejná moc v zemích EU: sborník textů z konference. Ministerstvo kultury České republiky, Praha, s. 78 – 84.
- TŮMA, J. (2011): Sociální práce a nová náboženská hnutí. L. Marek, Brno
- VÁCLAVÍK, D. (2010): Náboženství a moderní česká společnost. Grada, Praha

VALEŠ, V. (2009): Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989. Moravsko-slezská křesťanská akademie, Brno

VALEŠ, V. (2009): Vyrovnání s majetkovými křivdami spáchanými na církvích v době komunistické totality v nových zemích EU se zaměřením na odlišnosti v právní úpravě jednotlivých zemí. In: Kříž, J. (ed.): Náboženství a veřejná moc v zemích EU: sborník textů z konference. Ministerstvo kultury České republiky, Praha, s. 4–11.

VESELÝ, Z. (2003): Dějiny českého státu v dokumentech. Nakladatelství Epoque, Praha

ZLÁMAL, B. (2008): Příručka českých církevních dějin IV. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc

ZLÁMAL, B. (2008): Příručka českých církevních dějin V. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc

ZLÁMAL, B. (2010): Příručka českých církevních dějin VII. Matice cyrilometodějská s. r. o., Olomouc

12. INTERNETOVÉ ZDROJE

- CKA 2005. „Zákon č. 20/1987 SB., o státní památkové péči“. [online]. Praha: Česká komora architektů. [staženo 20. května 2011]. Dostupné z http://www.cka.cc/pravni_predpisy/hlavni_zakony/ZPP050630
- ČSÚ 2003a. „Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem“. [online]. Praha: Český statistický úřad [staženo 10. března 2011]. Dostupné z http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03--obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem
- ČSÚ 2003b. „Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem“. [online]. Praha: Český statistický úřad [staženo 10. března 2011]. Dostupné z http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03--obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem
- ČSÚ 2003c. „Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem“. [online]. Praha: Český statistický úřad [staženo 10. března 2011]. Dostupné z http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03--obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem
- ČSÚ 2003d. „Skladba obyvatelstva podle náboženského vyznání, pohlaví a podle věku“. [online]. Praha: Český statistický úřad [staženo 10. března 2011]. Dostupné z http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03--skladba_obyvatelstva_podle_nabozenskeho_vyznani_pohlavi_a_podle_veku
- ČSÚ 2003e. „Skladba obyvatelstva podle náboženského vyznání, pohlaví a podle věku“. [online]. Praha: Český statistický úřad [staženo 14. dubna 2011]. Dostupné z http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03--skladba_obyvatelstva_podle_nabozenskeho_vyznani_pohlavi_a_podle_veku
- ČSÚ 2003f. „Skladba obyvatelstva podle náboženského vyznání, pohlaví a podle věku“. [online]. Praha: Český statistický úřad [staženo 14. dubna 2011]. Dostupné z http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03--skladba_obyvatelstva_podle_nabozenskeho_vyznani_pohlavi_a_podle_veku

- ČSÚ 2003g. „Skladba obyvatelstva podle náboženského vyznání, pohlaví a podle věku“. [online]. Praha: Český statistický úřad [staženo 14. dubna 2011]. Dostupné z http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03--skladba_obyvatelstva_podle_nabozenskeho_vyznani_pohlavi_a_podle_veku
- ČSÚ 2003h. „Obyvatelstvo podle náboženského vyznání a nejvyššího ukončeného vzdělání“. [online]. Praha: Český statistický úřad [staženo 20. dubna 2011]. Dostupné z http://notes2.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03_obyvatelstvo_podle_nabozenskeho_vyznani_a_nejvyssiho_ukonceneho_vzdelani
- ČSÚ 2003i. „Obyvatelstvo podle náboženského vyznání a nejvyššího ukončeného vzdělání“. [online]. Praha: Český statistický úřad [staženo 20. dubna 2011]. Dostupné z http://notes2.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03_obyvatelstvo_podle_nabozenskeho_vyznani_a_nejvyssiho_ukonceneho_vzdelani
- ČSÚ 2003j. „Náboženské vyznání podle národnosti a rodinného stavu obyvatel“. [online]. Praha: Český statistický úřad [staženo 20. dubna 2011]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/tab/57004FA0F1>
- ČSÚ 2003k. „Náboženské vyznání podle národnosti a rodinného stavu obyvatel“. [online]. Praha: Český statistický úřad [staženo 20. dubna 2011]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/tab/57004FA0F1>
- ČSÚ 2003l. „Územní rozložení obyvatelstva podle náboženského vyznání. Velikostní skupiny obcí“. [online]. Praha: Český statistický úřad [staženo 25. dubna 2011]. Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/tab/57004FA0E1>
- ČSÚ 2003m. „Náboženské vyznání obyvatel podle jednotlivých krajů“. [online]. Praha: Český statistický úřad [staženo 10. května 2011]. Dostupné z <http://notes2.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/tab/57004FA0DC>
- DANDA, O. 2011a. „Stát je k církvím štedrý, odpustí jim daň z prodeje majetku“. [online]. Praha: Novinky.cz [staženo 5. listopadu 2011]. Dostupné

z <http://www.novinky.cz/domaci/248665-stat-je-k-cirkvim-stedry-odpusti-jim-dan-z-prodeje-majetku.html>

- DANDA, O. 2011b. „Stát je k církvím štedrý, odpustí jim daň z prodeje majetku“. [online]. Praha: Novinky.cz [staženo 5. listopadu 2011]. Dostupné z <http://www.novinky.cz/domaci/248665-stat-je-k-cirkvim-stedry-odpusti-jim-dan-z-prodeje-majetku.html>
- MKCR 2007. „Církyve a náboženské společnosti“. [online]. Praha: Ministerstvo Kultury České republiky [staženo 10. května 2011]. Dostupné z <http://www.mkcr.cz/cz/cirkyve-a-nabozenske-spolecnosti/cinnost-odboru-29483/>
- STEM 2009. „Do kostela chodí o vánocích asi dvě pětiny Čechů“. [online]. Praha: Středisko empirických výzkumů. [staženo 17. května 2011] Dostupné z <http://www.stem.cz>
- VČR 2011. „Jednání o církevních restitucích se přiblížilo dohodě“. [online]. Praha: Vláda České republiky. [staženo 25. srpna 2011]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/jednani-o-cirkevnich-restitucich-se-priblizilo-dohode-84501/>

13. SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Situace víry v České republice podle výzkumů ISSP v roce 1998 a 2008 (v procentech).....	12
Tabulka č. 2: Podíl věřících jednotlivých vyznání v letech 1930 a 1950 (v procentech).....	13
Tabulka č. 3: Náboženské vyznání obyvatel ČR podle SLDB z roku 1991 a 2001 (v procentech).....	14
Tabulka č. 4: Počet věřících v ČR podle pohlaví z roku 1991 a 2001.....	16
Tabulka č. 5: Počet věřících v ČR podle národnosti (tis.).....	18
Tabulka č. 6: Náboženské vyznání podle vybraných krajů ČR z roku 1950 (v procentech).....	19
Tabulka č. 7: Účast na bohoslužbách ve vybraných evropských zemích podle výzkumu ISSP 2008 (ve validních procentech).....	21
Tabulka č. 8: Náboženská příslušnost ve vybraných evropských zemích podle výzkumu ISSP 2008 (ve validních procentech).....	23
Tabulka č. 9: Círky a náboženské společnosti registrované podle zákona č. 3/2002 Sb.	36
Tabulka č. 10: Zvláštní práva vybraných církví a náboženských společností.....	41
Tabulka č. 11: Podíl věřících jednotlivých vyznání v roce 1991 (v procentech).....	47
Tabulka č. 12: Financování církví a náboženských společností ze státního rozpočtu v letech 2000 – 2005 (tis.).....	60